

فرا تحلیل رابطه آگاهی سیاسی - اجتماعی با مشارکت سیاسی

حسن شجاعی^۱، حسین کمالوند^۲

^۱ کارشناس ارشد جامعه شناسی دانشگاه شهید چمران اهواز

^۲ دانشجوی کارشناسی ارشد جامعه شناسی دانشگاه شهید چمران اهواز

مسئول مکاتبات و نویسنده مسئول:

حسن شجاعی

چکیده

این تحقیق به بررسی رابطه آگاهی سیاسی - اجتماعی با مشارکت سیاسی با استفاده از رویکرد فرا تحلیل می‌پردازد. تحقیق حاضر از نظر هدف، توصیفی و از نظر نوع استفاده، کاربردی است. جامعه آماری تحقیق، شامل پایان نامه‌های کارشناسی ارشد، دکترا و مقالات مرتبط با آگاهی سیاسی - اجتماعی و مشارکت سیاسی بود که تعداد ۱۸ پژوهش شامل ۲۳ نمونه با استفاده از روش نمونه‌گیری غیر تصادفی هدفمند به عنوان نمونه وارد فرایند فراتحلیل شدند. در گام نخست ارزیابی پژوهش‌های منتخب، مفروضات همگنی و خطای انتشار مورد بررسی قرار گرفتند؛ بر این اساس یافته‌ها، برای مطالعات آگاهی سیاسی - اجتماعی و مشارکت سیاسی، حکایت از ناهمگنی اندازه اثر و عدم سوگیری انتشار داشتند. در مرحله دوم، ضریب اندازه اثر با به کارگیری نسخه دوم نرم افزار CMA2 مورد ارزیابی قرار گرفت. نتایج حاصله نشان دادند که اندازه اثر مطالعات آگاهی سیاسی - اجتماعی و مشارکت سیاسی معادل ۰/۴۸۷ است که بر اساس معیار کوهن متوسط رو به بالا ارزیابی می‌شود.

کلمات کلیدی: مشارکت سیاسی، آگاهی سیاسی، آگاهی اجتماعی، فراتحلیل

مقدمه و بیان مسئله :

از زمان پیدایش اولین جامعه شورایی سومری تا پیدایش دولت - شهرهای آتن و بعدها تحقق نظام‌های مردم‌سالار غربی، همواره مسأله مشارکت مردم، و روش دخالت آنان در امور عمومی مدنظر اندیشمندان و دولت‌مردان بوده است. چگونگی مشارکت مردم در نظام‌های مردم‌سالار از طرفی و محدود کردن آن در نظام‌های خودکامه تمرکزگرا از طرف دیگر، بستری فراهم آورده‌است تا اندیشمندان از زوایای مختلف به طرح موضوع پرداخته، پیرامون قبض و بسط مشارکت مردم به تفکر و تأمل بپردازند. در سده‌های اخیر همزمان با افزایش آگاهی‌های عمومی، بحث مشارکت مردم روندی شتابان گرفت (ابراهیمی و صفاری بادی، ۱۳۹۵). مشارکت به ساده‌ترین معنای آن شرکت فعالانه افراد در زندگی اجتماعی و در رابطه با اقتدار سیاسی است. هرچند در بسیاری از جوامع، مردم حتی زحمت تفکر و اندیشیدن را نیز به مراجع و مقامات اجتماعی و سیاسی واگذار می‌کنند و در نتیجه حتی در حوزه اندیشه، پایگاهی انفعالی می‌یابند. می‌توان گفت عدم آگاهی سیاسی باعث رواج روحیه یکسان‌انگاری، عدم تساهل و مانع عمده‌ای برای رشد و گسترش اپوزسیون و سازمان‌های منتقد و مخالف ایجاد می‌کند و مهم‌تر از همه ناآگاهی سیاسی در سطح وسیعی، آموزش سیاسی و کارایی مردم در این بخش را به طور کلی تنزل می‌دهد و شاید بتوان گفت که ناآگاهی سیاسی خود تعبیر دیگری از مشروعیت حکومت است (سخامهر و صداقتی‌فرد، ۱۳۹۴).

در سده‌های اخیر همزمان با افزایش آگاهی‌های عمومی مردم و گسترش تقاضای آنان برای دخالت در امور جامعه، یکی از حوزه‌های وسیع و فعال مطالعه در جامعه‌شناسی سیاسی را جامعه‌شناسی مشارکت سیاسی مردم تشکیل می‌دهد (علمی، ۱۳۸۷: ۲۵۴؛ باقری و همکاران، ۱۳۹۸: ۱۰۰). مشارکت سیاسی جایگاه بلندی را در جامعه‌شناسی سیاسی به خود اختصاص داده است. و جنبه‌های گوناگون آن مورد بحث و بررسی‌های پژوهشگران قرار گرفته است. مشارکت سیاسی با مهم‌ترین مباحث مربوط به علم سیاست، نظیر احزاب، گروه‌های فشار، روابط مردم و حکومت، جامعه مدنی و نظایر آن پیوند عمیق و ناگسستنی دارد (شجاعی و همکاران، ۱۳۹۸: ۲). همچنین هانتینگتون^۱ و نلسون^۲ مشارکت سیاسی را فعالیت شهروندان خصوصی به‌منظور تأثیر نهادن بر فرآیند تصمیم‌گیری‌های دولت می‌دانند (مجدی نسب، ۱۳۹۴: ۵۴).

مدارک و شواهد فراوان و گسترده‌ای وجود دارد که مشارکت سیاسی در تمام سطوح بر طبق پایگاه اجتماعی - اقتصادی، تحصیلات، شغل، جنسیت، سن، مذهب، ناحیه و محل سکونت، شخصیت و محیط سیاسی یا زمینه‌ای که در آن مشارکت صورت می‌گیرد، فرق می‌کند. با وجود این، مدارک و شواهد آشکاری وجود دارد که افرادی که در معرض تعدادی ویژگی‌ها یا فشارهای تقویت‌کننده قرار دارند بیشتر احتمال دارد در سیاست مشارکت کنند تا افرادی که در معرض فشارهای دو سوپیه هستند (راش، ۱۳۹۰: ۱۳۲-۱۳۱). همچنین یکی دیگر از متغیرهای تأثیرگذار بر مشارکت سیاسی، آگاهی‌های سیاسی - اجتماعی می‌باشد (مسعودنیا و همکاران، ۱۳۹۱؛ عینی، ۱۳۸۶؛ هاشمی و همکاران، ۱۳۸۸؛ باصری، ۱۳۸۸؛ شیخ‌ذکریایی و همکاران، ۱۳۹۵؛ دیانتي نیت، ۱۳۸۲؛ احمدی، ۱۳۹۲؛ شهرام‌نیا و ملائی، ۱۳۸۹؛ علمی، ۱۳۸۷؛ پالیزان، ۱۳۹۰؛ اطهری و شهریار، ۱۳۹۳؛ سخامهر و صداقتی‌فرد، ۱۳۹۴)، همچنین در فرهنگ معین، آگاهی مترادف با خبر، اطلاع، و علم و معرفت است. عبارت آگاهی سیاسی معادل عبارت انگلیسی “Awareness Political” است؛ بنابراین منظور از آگاهی سیاسی، شناخت و اطلاع افراد یا گروه‌ها نسبت به امور عمومی و سیاست جامعه است. این عبارت با عبارت‌های دانش سیاسی و هوشیاری سیاسی، تداخل مفهومی دارد و شاید نتوان تمایز دقیقی بین آن‌ها قائل شد اما به نظر می‌رسد دانش و اطلاعات سیاسی اشاره به محتوای حافظه فرد دارند و قابل اندازه‌گیری هستند؛ به عبارت دیگر می‌توان گفت واژه‌های اطلاعات، دانش، آگاهی و هوشیاری برای اشاره به مراتب مختلف آگاهی به کار می‌روند، چراکه «آگاهی علاوه بر توانایی دریافت حسی و حفظ خاطره، به توانایی بروز واکنش انتقادی به کمک اندیشه و عمل نیز مربوط می‌شود (شهرام‌نیا و ملائی، ۱۳۸۹: ۱۴۰-۱۳۹).

منظور از آگاهی سیاسی اطلاعات و آگاهی مردم از وضع موجود جهان سیاست است که دانشمندان علوم سیاسی از آن به عنوان جهت‌گیری‌های شناختی افراد نسبت به موضوعات سیاسی یاد می‌کنند (سخامهر و صداقتی‌فرد، ۱۳۹۴). آگاهی سیاسی یک فرد دربرگیرنده طرز تلقی‌ها و ارزیابی‌های او از مسائل خاص سیاسی و یا از شخصیت‌ها و حوادث سیاسی است. خود سیاسی همچنین درگیر دانشی است که در رابطه با ساختارها و باورهای سیاسی باشد؛ به‌همان ترتیب تصویری که خود فرد از حقوق، مسئولیت‌ها و موقعیتش در جهان سیاست دارد. البته تمام افراد یک خودآگاهی سیاسی را توسعه نمی‌دهند و آن را ندارند. یک فرد در هنگام تولد دارای اطلاعات سیاسی نیست و حتی تا سال‌ها نیز حاصل نمی‌شود (شهرام‌نیا و ملائی، ۱۳۸۹).

۱۴۰). بنابراین از آنجا که آگاهی سیاسی - اجتماعی از متغیرهای مهم و تأثیرگذار بر مشارکت سیاسی است، این مطالعه درصدد آن است به وسیله فراتحلیل به بررسی این تأثیرگذاری بپردازد. روزنتال و روزنو، فراتحلیل را نوعی تحلیل ثانویه می‌دانند در حالی که گلاس و لویک با این نظر موافق نیستند. گلاس در توضیح این مطلب به مقایسه سه نوع تحلیل می‌پردازد: در حالی که تحلیل اولیه تحلیل اصلی داده‌های اصلی پژوهش است، تحلیل ثانویه، تحلیل مجدد همان داده‌ها، با هدف پاسخ‌گویی به پرسش‌های جدید با داده‌های قدیمی است. وی فراتحلیل را به عنوان تحلیل آماری مجموعه بزرگی از نتایج تحلیل‌های مطالعات منفرد با هدف ترکیب یافته‌ها می‌داند (یحیی‌زاده و حامد، ۱۳۹۴: ۹۶ - ۹۵). در فراتحلیل اصل اساسی عبارت از محاسبه اندازه اثر برای تحقیقات مجزا و برگرداندن آن‌ها به یک ماتریس مشترک (عمومی) و آن‌گاه ترکیب آن‌ها برای دستیابی به میانگین تأثیر می‌باشد (شریعت و همکاران، ۱۳۹۴: ۹۸). بر همین اساس و با فرض اجرای پژوهش‌های نسبتاً کافی در حوزه آگاهی سیاسی - اجتماعی و مشارکت سیاسی، تمام پژوهش‌های دارای شرایط فراتحلیل در این حوزه گردآوری و نتایج آن‌ها تحلیل می‌شوند.

پیشینه نظری

کوپر^۴ (۲۰۰۹) در بررسی مراحل انجام فراتحلیل اشاره می‌کند که در قسمت پیشینه تحقیق بیشتر به نظریاتی اشاره شده‌است که رابطه بین متغیرهای مستقل بر متغیر وابسته مورد بررسی در فراتحلیل را نشان می‌دهند تا خواننده در ابتدا درک کلی از مهم‌ترین نظریاتی پیدا کند که در این حوزه وجود دارد (میرمحمدتبار و مظلوم خراسانی، ۱۳۹۶: ۱۴۹؛ شجاعی و شجاعی، ۱۳۹۸: ۸۲) به همین منظور، در این قسمت از پژوهش، به چند نظریه مهم در زمینه آگاهی سیاسی و اجتماعی و مشارکت سیاسی اشاره می‌شود.

بر اساس نظر لایگلی^۵، تعامل اجتماعی دارای بینش‌های کلیدی است که کمک می‌کند تا بدانیم چرا افراد درگیر سیاست می‌شوند. وی معتقد است تعامل اجتماعی فرصت‌هایی را برای فرد فراهم می‌آورد تا درباره سیاست اطلاع کسب کنند و به فرد اجازه می‌دهد که فراتر از منابع خویش به مشارکت بپردازد و بر موانع مشارکت سیاسی چیره شود. زیرا درک، اطلاعات، منابع و توانایی‌های فردی ذاتاً محدود است. استدلال لایگلی این است که افرادی که در محیط‌های اجتماعی متفاوت اقامت دارند، میزان مشارکت سیاسی‌شان نیز فرق می‌کند. افراد به وسیله تعامل با محیط اجتماعی خود در معرض اطلاعات بی‌نظیری قرار می‌گیرند که به نوبه خود رفتار سیاسی آن‌ها را تغییر می‌دهد. البته از نظر وی تعامل وقتی مهم است که دارای محتوایی سیاسی باشد. بنابراین داشتن دوستان سیاسی، خانواده سیاسی، تعامل با افرادی که به سیاست علاقه‌مندند یا درگیر امور سیاسی‌اند و بحث سیاسی با دوستان، موجب می‌شود که افراد اطلاعات و مطالبی درباره ساز و کارهای سیاست و امور سیاسی یاد بگیرند و اطلاعات و تجارب سیاسی آن‌ها افزایش یابد و مشارکت آنان تسهیل شود. از طرفی تعامل با همگنان موجب رفتاری از سوی فرد می‌شود که برای آن‌ها قابل قبول است و در واقع محرک‌های سیاسی واقع در محیط اجتماعی فرد، به مشارکت سیاسی وی می‌انجامد (علمی، ۱۳۸۷، ۱۵۸).

به نظر اینگلهارت^۶، سه عامل توان مشارکت سیاسی مردم غرب را در دهه‌های اخیر افزایش داده‌است. ۱) افزایش سطح تحصیلات و اطلاعات سیاسی؛ ۲) تغییر هنجارهای حاکم بر مشارکت سیاسی زنان؛ ۳) تغییر اولویت‌های ارزشی که تأکید کمتری بر نیازهای آنی طبیعی داشته و بر حق ابراز نظر تأکید بیشتری می‌ورزند. ملاحظه می‌شود که تغییر هنجارهای حاکم بر مشارکت سیاسی که به نوعی با در نظر گرفتن عاملیت بیشتر برای زنان بوده‌است توانسته در مقیاس کلان بر روی فرآیندهای اجتماعی چون مشارکت سیاسی تأثیر بگذارد. حتی عنوان شده نسل‌هایی که در زمانی اجتماعی شده‌اند که زنان نقشی در سیاست نداشته‌اند انتظاراتی متفاوت از آن‌هایی دارند که مشارکت سیاسی زنان را امری بدیهی می‌پندارند. به‌علاوه گروه‌های سنی جوان‌تر به‌طور فزاینده‌ای در معرض الگوهایی از نقش سیاسی زنان بوده‌اند (اینگلهارت، ۱۳۷۳: ۳۸۴ - ۳۷۸؛ غفاری و ابراهیمی‌لویه، ۱۳۸۹: ۱۹۰).

میلبراث^۷ و گوئل^۸ در تبیین مشارکت سیاسی از هفت عامل عمده نام می‌برند. این عوامل عبارت‌اند از: محرک (انگیزه سیاسی)، موقعیت اجتماعی، ویژگی‌های شخصی، محیط سیاسی، مهارت، منابع و تعهد. میلبراث و گوئل معتقدند هرچه فرد

4. Cooper

5. Ligly

6. Ingelhart

7. Milbrath

8. Goel

بیشتر در معرض انگیزه‌های سیاسی به صورت بحث دربارهٔ سیاست، تعلق به سازمانی که به شکلی به فعالیت سیاسی می‌پردازد یا دسترسی داشتن به اطلاعات سیاسی مربوط قرار داشته باشد، احتمال مشارکت سیاسی بیشتر است. اما مشارکت سیاسی طبق ویژگی‌های شخصی فرد نیز فرق می‌کند. شخصیت‌های اجتماعی‌تر، مسلط‌تر و برون‌گراتر، بیشتر احتمال دارد که از نظر سیاسی فعال باشند (شیخ‌ذکریایی و همکاران، ۱۳۹۵: ۵۷۶).

آندرین^۹ و اپتر^{۱۰} عواملی هم‌چون تورم، درآمد اشخاص و بیکاری را بر بی‌تفاوتی و رفتار رأی‌دهی موثر می‌دانند، و تأکید خاصی بر دانش و آگاهی سیاسی دارند. آنان معتقدند که دانش سیاسی به گزینه‌های شهروندان در انتخابات شکل و قالب می‌بخشد. برای مثال، اگر انتخاب‌گندگان هیچ برنامه سیاسی مشخصی دریافت نکنند و یا برنامه‌های اعلام شده با دانش سیاسی آن‌ها مطابقت نداشته باشد، احتمالاً یا به این قناعت می‌کنند که راه را برای نامزدی‌هایی ببندند که کمتر مورد علاقه‌شان هستند و به عبارت دیگر، با عمل خود برای کناره‌گیری این نامزدها تأکید می‌کنند و یا آن‌که در انتخابات شرکت نمی‌کنند و به انزوای سیاسی روی می‌آورند (عالی زاد، ۱۳۸۷: ۱۲۶).

هان‌تینگتون^{۱۱} و نلسون^{۱۲} معتقدند، گسترش مشارکت سیاسی در جوامع در حال توسعه، تحت تأثیر دو عامل می‌باشد: (۱) عامل اول، نگرش نخبگان سیاسی به مشارکت می‌باشد. نخبگان از، منابع و امکانات فراوان برای تشویق مشارکت مردم در فعالیت‌های اجتماعی و سیاسی، یا محدود کردن آن برخوردارند. (۲) عامل دوم؛ میزان آگاهی گروهی (اجتماعی) و انسجام اجتماعی در خود این جوامع، بسته به این‌که سنت‌های زندگی جمعی، فعالیت در انجمن‌ها، نهادها و جزو آن‌ها، در این جوامع تا چه حد گسترده و ریشه‌دار باشد، توسعه‌ی اقتصادی می‌تواند به نتایج به‌طور کامل متفاوت در زمینه گسترش مشارکت اجتماعی و سیاسی منجر شود (مجدی نسب، ۱۳۹۴: ۸۹).

پیشینه تجربی :

جعفری (۱۳۷۶) در پژوهشی با عنوان، بررسی میزان مشارکت سیاسی دانشجویان و عوامل موثر بر آن (فردوسی مشهد)، که با روش پیمایشی و با استفاده از تکنیک پرسشنامه صورت پذیرفته است به این نتیجه رسیده است که بین متغیر اطلاعات سیاسی و مشارکت سیاسی رابطه معناداری وجود دارد (جعفری، ۱۳۷۶). باقری‌احمد آبادی (۱۳۷۷) در پژوهشی با عنوان، بررسی عوامل موثر بر مشارکت سیاسی جوانان: مورد مطالعه شهر شیراز، که با روش پیمایشی و با استفاده از تکنیک پرسشنامه صورت پذیرفته است به این نتیجه رسیده است که بین متغیر آگاهی سیاسی و مشارکت سیاسی رابطه معناداری وجود دارد (باقری‌احمد آبادی، ۱۳۷۷). دیان‌نیت (۱۳۸۲) در پژوهشی با عنوان، بررسی عوامل اجتماعی موثر بر میزان مشارکت سیاسی دانشجویان دانشگاه تبریز، که با روش پیمایشی و با استفاده از تکنیک پرسشنامه صورت پذیرفته است به این نتیجه رسیده است که بین متغیر آگاهی سیاسی و مشارکت سیاسی رابطه معناداری وجود دارد (دیان‌نیت، ۱۳۸۲). عینی (۱۳۸۶) در پژوهشی با عنوان، بررسی عوامل موثر بر مشارکت سیاسی دانشجویان دانشگاه‌های شهر کرمان، که با روش پیمایشی و با استفاده از تکنیک پرسشنامه صورت پذیرفته است به این نتیجه رسیده است که بین متغیر آگاهی سیاسی و مشارکت سیاسی رابطه معناداری وجود ندارد (عینی، ۱۳۸۶). عالی‌زاد (۱۳۸۷) در پژوهشی با عنوان، مشارکت سیاسی و تنوع رفتار رأی دهنده‌گان، که با روش پیمایشی و با استفاده از تکنیک پرسشنامه صورت پذیرفته است به این نتیجه رسیده است که بین متغیر آگاهی و دانش سیاسی و مشارکت سیاسی رابطه معناداری وجود دارد (عالی‌زاد، ۱۳۸۷: ۱۱۹). علمی (۱۳۸۷) در پژوهشی با عنوان، جنسیت، آگاهی سیاسی و مشارکت سیاسی دانشجویان، که با روش پیمایشی و با استفاده از تکنیک پرسشنامه صورت پذیرفته است به این نتیجه رسیده است که میزان مشارکت سیاسی دانشجویان پسر و دختر متفاوت است، پسران مشارکت بالایی نسبت به دختران دارند. سطح آگاهی سیاسی پسران نیز بیشتر از دختران است و بین مشارکت سیاسی دانشجویان و میزان آگاهی سیاسی آنان نیز رابطه معنی‌دار وجود دارد. نتایج به‌دست آمده با نتایج تحقیقات پیشین تقریباً همخوانی دارد. بطور کلی می‌توان گفت، زنان مانند مردان بطور کامل در فرایند جامعه‌پذیری سیاسی قرار نمی‌گیرند و نهادهای مدنی هم ظرفیت پذیرش زنان را ندارند (علمی، ۱۳۸۷: ۱۵۳). حیدری (۱۳۸۸) در پژوهشی با عنوان، بررسی توزیع اجتماعی نگرش‌های سیاسی نوگرا و سنت‌گرا در شهر یزد، که با روش پیمایشی و با استفاده از تکنیک پرسشنامه صورت پذیرفته است به این نتیجه رسیده است که رابطه معنی‌داری بین متغیر آگاهی سیاسی و مشارکت سیاسی وجود دارد (حیدری، ۱۳۸۸). هاشمی و همکاران (۱۳۸۸) در پژوهشی با عنوان، بررسی عوامل اجتماعی و روانی موثر بر مشارکت سیاسی مردم شهر تهران، که با روش

9. Andrine

10. Apter

11. Huntington

12. Nelson

پیمایشی و با استفاده از تکنیک پرسشنامه صورت پذیرفته است به این نتیجه رسیده‌اند که با اطمینان بیش از ۹۹ درصد می‌توان گفت که هریک از متغیرهای سن، وضعیت تاهل، سطح تحصیلات، انعطاف مذهبی، درجه مذهبی بودن، رضایت از زندگی، آزادی سیاسی، مشروعیت سیاسی، اعتماد سیاسی، دوستان سیاسی، فالتالسم (سرنوشت گرایی)، احساس کارآمدی و اثربخشی سیاسی، احساس بی‌قدرتی سیاسی، بیگانگی سیاسی، پخش مسئولیت، خانواده سیاسی، آگاهی سیاسی، دوری گزینی سیاسی، استفاده از رسانه‌ها، اعتماد اجتماعی، رضایت از عملکرد دولت، محتوای شعارهای کاندیداها، داشتن فراغت در روز انتخابات، ثبات در گرایش حزبی، اهمیت نتایج انتخابات، اهمیت نظارت اجتماعی، رابطه و همبستگی معناداری با میزان مشارکت سیاسی دارد (هاشمی و همکاران، ۱۳۸۸: ۱۹۹). شهرام‌نیا و ملائی (۱۳۸۹) در پژوهشی با عنوان، تحلیل تأثیر آگاهی سیاسی معلمان بر شرکت در انتخابات؛ مطالعه موردی معلمان نواحی (۱) و (۳) اصفهان، که با روش پیمایشی و با استفاده از تکنیک پرسشنامه صورت پذیرفته است به این نتیجه رسیده‌اند که رابطه معنی‌داری بین متغیرهای آگاهی از حقوق سیاسی، آگاهی از رویدادهای سیاسی، و ارزیابی فرد از نقش‌ها، نهادها و فرایندهای سیاسی با مشارکت سیاسی وجود دارد (شهرام‌نیا و ملائی، ۱۳۸۹: ۱۳۵). نشاط (۱۳۸۹) در پژوهشی با عنوان، مطالعه و بررسی عوامل تأثیرگذار بر مشارکت سیاسی (شرکت در انتخابات) دبیران و معلمان آموزش و پرورش ناحیه یک شهر ری، که با روش پیمایشی و با استفاده از تکنیک پرسشنامه صورت پذیرفته است به این نتیجه رسیده‌است که رابطه معنی‌داری بین متغیر دانش و مهارت سیاسی و مشارکت سیاسی وجود دارد (نشاط، ۱۳۸۹). باصری (۱۳۸۹) در پژوهشی با عنوان، بررسی عوامل موثر بر آگاهی‌ها و مشارکت سیاسی - اجتماعی خانواده‌های نیرهای مسلح، که با روش پیمایشی و با استفاده از تکنیک پرسشنامه صورت پذیرفته است به این نتیجه رسیده است که میزان تمایل آنان به مشارکت در فعالیت‌های سیاسی - اجتماعی بیشتر از حد متوسط است. همچنین با افزایش انگیزه‌های همبستگی، قدرت و پیشرفت افراد، میزان تمایل به مشارکت سیاسی - اجتماعی آنان افزایش می‌یابد (باصری، ۱۳۸۹: ۷۹). کفاشی و همکاران (۱۳۸۹) در پژوهشی با عنوان، بررسی تأثیر عوامل اجتماعی بر میزان مشارکت سیاسی دانشجویان دانشگاه آزاد اسلامی واحد رودهن در سال ۸۹ - ۱۳۸۸، که با روش پیمایشی و با استفاده از تکنیک پرسشنامه صورت پذیرفته است به این نتیجه رسیده است که رابطه معنی‌داری بین متغیر آگاهی سیاسی و مشارکت سیاسی وجود دارد (کفاشی و همکاران، ۱۳۸۹: ۷۳). پالیزان (۱۳۹۰) در پژوهشی با عنوان، بررسی میزان تمایل به مشارکت سیاسی دانشجویان و عوامل موثر بر آن، که با روش پیمایشی و با استفاده از تکنیک پرسشنامه صورت پذیرفته است به این نتیجه رسیده است که رابطه معنی‌داری بین متغیر آگاهی سیاسی و مشارکت سیاسی وجود دارد (پالیزان، ۱۳۹۰: ۳۳). مسعودنیا و همکاران (۱۳۹۱) در پژوهشی با عنوان، بررسی عوامل اجتماعی - روان‌شناختی موثر بر مشارکت سیاسی استادان دانشگاه مورد مطالعه: دانشگاه اصفهان، که با روش پیمایشی و با استفاده از تکنیک پرسشنامه صورت پذیرفته است به این نتیجه رسیده‌اند که رابطه معنی‌داری بین متغیرهای رسانه‌های جمعی، آگاهی سیاسی، محیط سیاسی، اثرگذاری سیاسی، انگیزه‌های سیاسی، میزان محرومیت نسبی و احساس بی‌قدرتی سیاسی با مشارکت سیاسی وجود دارد (مسعودنیا و همکاران، ۱۳۹۱: ۱۰۳). رهبر (۱۳۹۱) در پژوهشی با عنوان، نقش ارتباطات میان فردی در مشارکت سیاسی؛ مطالعه موردی انتخابات نهمین دوره مجلس شورای اسلامی در تهران، که با روش پیمایشی و با استفاده از تکنیک پرسشنامه صورت پذیرفته است به این نتیجه رسیده است که رابطه معنی‌داری بین متغیر دانش سیاسی و مشارکت سیاسی وجود دارد (رهبر، ۱۳۹۱). باقری و همکاران (۱۳۹۲) در پژوهشی با عنوان، بررسی نقش سرمایه‌ی اجتماعی بر مشارکت سیاسی دانشجویان دانشگاه آزاد اسلامی واحد شوشتر، که با روش پیمایشی و با استفاده از تکنیک پرسشنامه صورت پذیرفته است به این نتیجه رسیده است که رابطه معنی‌داری بین متغیر آگاهی سیاسی - اجتماعی و مشارکت سیاسی وجود دارد (باقری و همکاران، ۱۳۹۲: ۱۳). چوب‌قلو و همکاران (۱۳۹۲) در پژوهشی با عنوان، بررسی رابطه میان هوش اخلاقی و مشارکت سیاسی؛ مطالعه موردی دانشگاه اصفهان، که با روش پیمایشی و با استفاده از تکنیک پرسشنامه صورت پذیرفته است به این نتیجه رسیده‌است که رابطه معنی‌داری بین متغیر هوش اخلاقی و مشارکت سیاسی وجود دارد (مجلل چوب‌قلو و همکاران، ۱۳۹۲: ۲۱). اطهری و شهرپاری (۱۳۹۳) در پژوهشی با عنوان، بررسی عوامل موثر بر مشارکت سیاسی زنان؛ مطالعه موردی زنان شهر بوشهر، که با روش پیمایشی و با استفاده از تکنیک پرسشنامه صورت پذیرفته است به این نتیجه رسیده‌اند که رابطه معنی‌داری بین متغیر آگاهی سیاسی و مشارکت سیاسی وجود دارد (اطهری و شهرپاری، ۱۳۹۳: ۲۶۵). سخامهر و صداقتی‌فرد (۱۳۹۴) در پژوهشی با عنوان، سنجش آگاهی سیاسی دانشجویان و عوامل موثر بر آن با تأکید بر مشارکت سیاسی، که با روش پیمایشی و با استفاده از تکنیک پرسشنامه صورت پذیرفته است به این نتیجه رسیده‌اند که سطح آگاهی سیاسی دانشجویان مورد مطالعه از وضعیت متوسط برخوردار است و در بین خرده مقیاس‌های آگاهی از مفاهیم، نهادها، چهره‌ها، رویدادها و تصمیمات سیاسی، بیشترین آگاهی

مربوط به خرده مقیاس نهادهای سیاسی است. ضمناً موثرترین عامل بر آگاهی سیاسی دانشجویان، احزاب بود و بر اساس سایر یافته‌ها، بین دو متغیر آگاهی سیاسی و مشارکت سیاسی دانشجویان ارتباط معنادار و مستقیمی مشاهده شد (سخامهر و صدقاتی‌فرد، ۱۳۹۴). شهرسبز (۱۳۹۴) در پژوهشی با عنوان، ارتباط هوش سیاسی با رفتار سیاسی مدیران اداره کل ورزش و جوانان و مسئولین هیئت‌های ورزشی استان فارس، که با روش پیمایشی و با استفاده از تکنیک پرسشنامه صورت پذیرفته است به این نتیجه رسیده‌اند که رابطه معنی‌داری بین متغیر هوش سیاسی و رفتار سیاسی وجود دارد (شهرسبز، ۱۳۹۴). شیخ‌ذکریایی و همکاران (۱۳۹۵) در پژوهشی با عنوان، بررسی عوامل موثر بر مشارکت سیاسی زنان سهرستان سندرچ در سال ۱۳۹۴، که با روش پیمایشی و با استفاده از تکنیک پرسشنامه صورت پذیرفته است به این نتیجه رسیده است که بین اعتماد سیاسی، آگاهی سیاسی، تمایل خانواده، سازمان‌های داوطلبانه و مشارکت سیاسی رابطه معناداری وجود دارد. بدین ترتیب، افزایش آگاهی مردم و درگیر کردن آن‌ها در سرنوشت خود از طریق سازمان‌های مردم‌نهاد باعث افزایش مشارکت آن‌ها و در نتیجه افزایش اعتماد سیاسی‌شان خواهد شد (شیخ‌ذکریایی و همکاران، ۱۳۹۵: ۵۷۳). کشاورز و همکاران (۱۳۹۵) در پژوهشی با عنوان، تحلیل رگرسیونی هوش سیاسی و رفتار سیاسی مدیران اداره کل ورزش و جوانان و هیئت‌های ورزشی استان فارس، که با روش پیمایشی و با استفاده از تکنیک پرسشنامه صورت پذیرفته است به این نتیجه رسیده است که رابطه معنی‌داری بین متغیر هوش سیاسی و رفتار سیاسی وجود دارد (کشاورز و همکاران، ۱۳۹۵: ۲۳). شهرسبز و همکاران (۱۳۹۵) در پژوهشی با عنوان، ارتباط هوش سیاسی با رفتار سیاسی دبیران تربیت بدنی استان فارس، که با روش پیمایشی و با استفاده از تکنیک پرسشنامه صورت پذیرفته است به این نتیجه رسیده است که رابطه معنی‌داری بین متغیر هوش سیاسی و رفتار سیاسی وجود دارد (شهرسبز و همکاران، ۱۳۹۵). زودی (۱۳۹۶) در پژوهشی با عنوان، تأثیر هوش هیجانی بر عملکرد شغلی کارکنان از طریق رفتار سیاسی؛ مورد مطالعه شرکت گاز استان مازندران، که با روش پیمایشی و با استفاده از تکنیک پرسشنامه صورت پذیرفته است به این نتیجه رسیده است که رابطه معنی‌داری بین متغیر هوش هیجانی و رفتار (مهارت) سیاسی وجود دارد (زودی، ۱۳۹۶). خدایان (۱۳۹۶) در پژوهشی با عنوان، ارتباط هوش سیاسی و رفتار سیاسی با عملکرد کارکنان روزنامه‌های ورزشی، که با روش پیمایشی و با استفاده از تکنیک پرسشنامه صورت پذیرفته است به این نتیجه رسیده است که رابطه معنی‌داری بین متغیر هوش سیاسی و رفتار سیاسی وجود دارد (خدایان، ۱۳۹۶).

۴- روش شناسی:

تحقیق کیفی عبارت است از مجموعه فعالیت‌هایی (چون مشاهده، مصاحبه و شرکت گسترده در فعالیت‌های پژوهشی) که هرکدام به نحوی محقق را در کسب اطلاعات دست‌اول، درباره موضوع مورد تحقیق یاری می‌دهند. بدین ترتیب، از اطلاعات جمع‌آوری شده، توصیف‌های تحلیلی، ادراکی و طبقه‌بندی حاصل می‌شود. در این میان، روش‌های مختلفی برای انجام پژوهش‌های کیفی وجود دارد، روش‌هایی مانند نظریه مبنایی، هرمنوتیک، پدیدارشناسی و غیره که در تمامی این روش‌ها، توجه به نگاه تفسیری - تحلیلی و مفاهیم حائز اهمیت است. در حقیقت زمانی که پژوهشگر از سطح توصیف آماری فراتر می‌رود و با محتوا و ماهیت مسئله از بعد تحلیل و تفسیری مواجه می‌گردد رویکرد کیفی دارد. فراتحلیل نیز از جمله روش‌هایی است که عموماً آن را به عنوان روش کمی می‌شناسند، اما رویکرد کیفی به فراتحلیل، در نمایان سازی مولفه‌ها و مفاهیم محتوایی مسئله مورد پژوهش، یکی از روش‌هایی است که قابلیت قرار گرفتن در زمره روش‌های کیفی را دارد (صادقی فسانی و خادمی، ۱۳۹۵: ۴۲ - ۴۱؛ شجاعی و شجاعی، ۱۳۹۸: ۸۸). فراتحلیل مؤثرترین راه برای روشن‌تر شدن نتایج متضاد در مجموعه آثار تجربی و شبیه به گزارش‌های تجربی است که فواید متمایز نسبت به بررسی‌های کیفی دارد (نیازی و همکاران، ۱۳۹۶: ۱۸۵). پژوهش‌هایی که با روش فراتحلیل مورد تجزیه و تحلیل قرار می‌گیرند، بایستی بر اساس پیش‌فرض‌های زیر انتخاب شده باشند؛ (۱) همه در ارتباط با یک موضوع واحد باشند. (۲) از نوع علی - مقایسه‌ای، آزمایشی، شبه آزمایشی یا همبستگی باشند. (۳) همه دارای فرضیه واحد باشند. (۴) از ابزار و آزمون‌های یکسانی استفاده کرده باشند. (۵) از توزیع نرمال برخوردار باشند. (۶) مستقل از یکدیگر باشند. (۷) اندازه اثر بیانگر اندازه و جهت رابطه مورد نظر باشد. (۸) اندازه اثر مستقل از حجم نمونه باشد. (۹) نوع اندازه اثر باید قابل مقایسه باشد. (۱۰) محاسبه خطای استاندارد برای اندازه اثر امکان‌پذیر باشد، چون برای محاسبه وزن‌های اندازه اثر، داشتن خطای استاندارد ضروری است. (۱۱) به تمامی تحلیل‌ها وزن داده شود (قربانی زاده و حسن‌نانگیر، ۱۳۹۳: ۳۰).

با توجه به موضوع مطالعه جمعیت مورد مطالعه شامل تمام مطالعاتی بود که به بررسی رابطه آگاهی سیاسی - اجتماعی با مشارکت سیاسی در ایران پرداخته بودند. برای یافتن مطالعات انجام شده در کشور، از پایگاه‌های اطلاعاتی جهاد دانشگاهی (SID)، پایگاه مجلات تخصصی نور (Noormags)، پایگاه بانک اطلاعات نشریات کشور (Magiran)، پایگاه مرکز اسناد و

مدارک علمی ایران (Irandoc)، پرتال علوم انسانی (Ensani.ir) و سیویلیکا (Civilica) استفاده شده است. در نهایت حجم نمونه وارد شده به فراتحلیل پس از بررسی پژوهش های انجام شده، ۱۸ پژوهش شامل، ۲۳ نمونه برای بررسی رابطه آگاهی سیاسی - اجتماعی و مشارکت سیاسی مشخص شد. تجزیه و تحلیل داده ها با استفاده از نرم افزار CMA2، نرم افزار جامع فراتحلیل محاسبه اندازه اثر انجام شد.

۵- یافته های پژوهش:

در این قسمت به اطلاعات توصیفی و تحلیل پرداخته می شود. در جدول شماره یک، پژوهش هایی که برای فراتحلیل انتخاب شده اند، آورده شده اند.

جدول شماره ۱: پژوهش های انتخابی برای فراتحلیل

کد	پژوهشگر	موضوع
۱	مهرداد جعفری	بررسی میزان مشارکت سیاسی دانشجویان و عوامل موثر بر آن؛ فردوسی مشهد
۲	حسین مسعود نیا، نجات محمدی فر، گلمراد مرادی و عاطفه فروغی	بررسی عوامل اجتماعی - روانشناختی موثر بر مشارکت سیاسی استادان دانشگاه مورد مطالعه: دانشگاه اصفهان
۳	احمد باصری	بررسی عوامل موثر بر آگاهی ها و مشارکت سیاسی - اجتماعی خانواده های نیروهای مسلح
۴	وریا شیخ ذکریایی، امید محمدی، صلاح الدین کریمی و ایوب نافعی	بررسی عوامل موثر بر مشارکت سیاسی زنان شهرستان سنندج در سال ۱۳۹۴
۵	اسماعیل عالی زاد	مشارکت سیاسی و تنوع رفتار رأی دهندگان
۶	سید امیر مسعود شهرام نیا، صابر ملائی	تحلیل تأثیر آگاهی سیاسی معلمان بر شرکت در انتخابات؛ مطالعه موردی معلمان نواحی (۱) و (۳) اصفهان
۷	محمود علمی	جنسیت، آگاهی و مشارکت سیاسی دانشجویان
۸	حسین اطهری و ابوالقاسم شهریاری	بررسی عوامل موثر بر مشارکت سیاسی زنان، مطالعه موردی زنان شهر بوشهر
۹	طاهره احمدی	بررسی عوامل اجتماعی موثر در میزان مشارکت سیاسی دانشجویان؛ بررسی موردی: دانشجویان دانشگاه صنعتی شاهرود
۱۰	مینا سخامهر و مجتبی صداقتی فرد	سنجش آگاهی سیاسی دانشجویان و عوامل موثر بر آن با تأکید بر مشارکت سیاسی
۱۱	مجتبی شهرسبز	ارتباط هوش سیاسی با رفتار سیاسی مدیران اداره کل ورزش و جوانان و مسئولین هیئت های ورزشی استان فارس
۱۲	مریم خدامیان	ارتباط هوش سیاسی و رفتار با عملکرد کارکنان روزنامه های ورزشی
۱۳	محمد زرودی	تأثیر هوش هیجانی بر عملکرد شغلی کارکنان از طریق رفتار سیاسی؛ مورد مطالعه شرکت گاز استان مازندران
۱۴	محمد رضا نشاط	مطالعه و بررسی عوامل تأثیرگذار بر مشارکت سیاسی (شرکت در انتخابات) دبیران و معلمان آموزش و پرورش ناحیه یک شهر ری
۱۵	محمدعلی مجلل چوبقلو، علی ابراهیمی و صمد قربانی چوبقلو	بررسی رابطه میان هوش اخلاقی و مشارکت سیاسی؛ مطالعه موردی دانشگاه اصفهان
۱۶	سید حمیدرضا موسوی خورشیدی	بررسی رابطه بین سرمایه اجتماعی و مشارکت سیاسی شهروندان شهر قم
۱۷	مصطفی رهبر	نقش ارتباط میان فردی در مشارکت سیاسی؛ مطالعه موردی انتخابات نهمین دوره مجلس شورای اسلامی تهران
۱۸	محمد مظلوم خراسانی، محسن نوغانی، بی بی فاطمه کیش بافان	بررسی میزان مشارکت اقتصادی - اجتماعی در تعاونی های مسکن مهر و عوامل موثر بر آن در شهر مشهد در سال ۱۳۸۸ - ۸۹

در جدول شماره (۲) مهم ترین ویژگی های پژوهش های مورد بررسی بر حسب متغیر وابسته، سال انجام پژوهش، حجم نمونه، آماره، نوع پژوهش، اندازه آماره و سطح معناداری، آورده شده است.

جدول شماره (۲): ویژگی های پژوهش های انتخابی برای فراتحلیل

کد	متغیر مستقل	متغیر مستقل	سال	حجم نمونه	نوع پژوهش
۱ - ۱	ارزیابی فرد از دانش سیاسی خود	مشارکت سیاسی	۱۳۷۶	۱۷۰	پایان نامه
۲ - ۱	میزان اطلاعات سیاسی خود	مشارکت سیاسی	۱۳۷۶	۱۷۰	پایان نامه
۲	آگاهی سیاسی	مشارکت سیاسی	۱۳۹۱	۲۲۰	مقاله
۳	آگاهی های سیاسی - اجتماعی	مشارکت سیاسی	۱۳۸۸	۵۱۲	مقاله
۴	آگاهی سیاسی	مشارکت سیاسی	۱۳۹۵	۳۸۴	مقاله
۵	آگاهی و دانش سیاسی	مشارکت سیاسی	۱۳۷۸	۴۳۰	مقاله
۱-۶	آگاهی از حقوق سیاسی	مشارکت سیاسی	۱۳۸۹	۳۳۰	مقاله
۲-۶	آگاهی از رویدادهای سیاسی	مشارکت سیاسی	۱۳۸۹	۳۳۰	مقاله
۷	آگاهی سیاسی	مشارکت سیاسی	۱۳۸۷	۳۸۵	مقاله
۸	آگاهی سیاسی	مشارکت سیاسی	۱۳۹۳	۳۵۰	مقاله
۹	آگاهی سیاسی	مشارکت سیاسی	۱۳۹۲	۳۸۴	پایان نامه
۱۰	آگاهی سیاسی	مشارکت سیاسی	۱۳۹۴	۱۸۰	مقاله
۱۱	هوش سیاسی	رفتار سیاسی	۱۳۹۴	۸۶	پایا نامه
۱۲	هوش سیاسی	رفتار سیاسی	۱۳۹۶	۱۱۰	پایا نامه
۱۳	هوش هیجانی	رفتار (مهارت) سیاسی	۱۳۹۶	۱۹۴	پایا نامه
۱۴	دانش و مهارت سیاسی	مشارکت سیاسی	۱۳۸۹	۵۰۰	پایان نامه
۱-۱۵	هوش اخلاقی	مشارکت سیاسی	۱۳۹۲	۳۰۰	مقاله
۲-۱۵	بعد دلسوزی	مشارکت سیاسی	۱۳۹۲	۳۰۰	مقاله
۳-۱۵	بعد مسئولیت پذیری	مشارکت سیاسی	۱۳۹۲	۳۰۰	مقاله
۴-۱۵	بعد درستکاری	مشارکت سیاسی	۱۳۹۲	۳۰۰	مقاله
۱۶	آگاهی	مشارکت سیاسی	۱۳۸۷	۳۸۴	پایان نامه
۱۷	دانش سیاسی	مشارکت سیاسی	۱۳۹۱	۳۸۴	پایان نامه
۱۸	آگاهی	مشارکت	۱۳۹۰	۳۸۰	مقاله

جدول شماره (۳): ویژگی‌های پژوهش‌های انتخابی برای فراتحلیل

کد	جامعه آماری	شیوه نمونه‌گیری	آماره	اندازه آماره	معناداری
۱-۱	دانشجویان	طبقه‌ای و تصادفی	همبستگی	۰/۵۲	۰/۰۰۰
۲-۱	دانشجویان	طبقه‌ای و تصادفی	همبستگی	۰/۵۲	۰/۰۰۰
۲	استادان	تصادفی سیستماتیک	همبستگی	۰/۲۷	۰/۰۰۱
۳	شهروندان	طبقه‌ای و تصادفی	همبستگی	۰/۲۸	۰/۰۰۵
۴	زنان	خوشه‌ای چندمرحله‌ای	همبستگی	۰/۶۰۳	۰/۰۰۱
۵	-	چندمرحله‌ای ترکیبی	همبستگی	۰/۳۲	۰/۰۰۱
۱-۶	فرهنگیان	متناسب با حجم	همبستگی	۰/۷۶	۰/۰۰۰
۲-۶	فرهنگیان	متناسب با حجم	همبستگی	۰/۴۴۵	۰/۰۰۰
۷	دانشجویان	طبقه‌ای، تصادفی ساده	همبستگی	۰/۲۹۸	۰/۰۰۰
۸	زنان	خوشه‌ای و تصادفی	همبستگی	۰/۵۷۰	۰/۰۰۰
۹	دانشجویان	تصادفی طبقه‌ای	همبستگی	۰/۵۶۲	۰/۰۰۰
۱۰	دانشجویان	تصادفی	همبستگی	۰/۴۱۱	۰/۰۰۰
۱۱	مدیران	تصادفی طبقه‌ای	همبستگی	۰/۸۱	۰/۰۰۰
۱۲	کارکنان روزنامه	تصادفی ساده	همبستگی	۰/۲۹۵	۰/۰۰۵
۱۳	کارکنان	تصادفی	همبستگی	۰/۷۴	۰/۰۰۰
۱۴	دبیران و معلمان	تصادفی طبقه‌بندی شده	همبستگی	۰/۵۰۱	۰/۰۰۰
۱-۱۵	اساتید و کارمندان	تصادفی	همبستگی	۰/۲۳۳	۰/۰۰۰
۲-۱۵	اساتید و کارمندان	تصادفی	همبستگی	۰/۵۷۴	۰/۰۰۰
۳-۱۵	اساتید و کارمندان	تصادفی	همبستگی	۰/۵۶۱	۰/۰۰۰
۴-۱۵	اساتید و کارمندان	تصادفی	همبستگی	۰/۴۹۰	۰/۰۰۰
۱۶	شهروندان	خوشه‌ای چند مرحله‌ای	همبستگی	۰/۳۵۹	۰/۰۰۰
۱۷	شهروندان	-	همبستگی	۰/۳۲۲	۰/۰۰۰
۱۸	کارمندان	تصادفی طبقه‌ای	همبستگی	۰/۳۷۶	۰/۰۰۰

در مرحله بعد، برای تحلیل اطلاعات جمع آوری شده از پژوهش‌های مورد نظر، برای انجام محاسبات آماری از برنامه فراتحلیل جامع (CMA2)، پس از کدگذاری استفاده گردید. بدین ترتیب که آزمون‌های آماری استفاده شده در تحقیقات مختلف یکسان سازی و به اندازه اثر تبدیل شد.

۵-۱- فرضیه پژوهش: در تمامی تحقیقات بررسی شده آگاهی سیاسی - اجتماعی با مشارکت سیاسی رابطه دارد.

H0: در تمامی تحقیقات بررسی شده آگاهی سیاسی - اجتماعی با مشارکت سیاسی رابطه ندارد.

H1: در تمامی تحقیقات بررسی شده آگاهی سیاسی - اجتماعی با مشارکت سیاسی رابطه دارد.

جدول شماره (۴): خلاصه اطلاعات مربوط به فرا تحلیل آگاهی سیاسی - اجتماعی و مشارکت سیاسی بر روی پژوهش‌های نمونه

کد	نوع پژوهش	اندازه اثر	حد پایین	حد بالا	z-value	p-value
۱ - ۱	پایان نامه	۰/۵۲۰	۰/۴۰۱	۰/۶۲۲	۷/۴۴۸	۰/۰۰۰
۲ - ۱	پایان نامه	۰/۵۲۰	۰/۴۰۱	۰/۶۲۲	۷/۴۴۸	۰/۰۰۰
۲	مقاله	۰/۲۷۰	۰/۱۴۳	۰/۳۸۸	۴/۰۷۸	۰/۰۰۰
۳	مقاله	۰/۲۸۰	۰/۱۹۸	۰/۳۵۸	۶/۴۹۰	۰/۰۰۰
۴	مقاله	۰/۶۰۳	۰/۵۳۵	۰/۶۶۳	۱۳/۶۲۱	۰/۰۰۰
۵	مقاله	۰/۳۲۰	۰/۲۳۲	۰/۴۰۲	۶/۸۵۳	۰/۰۰۰
۱-۶	مقاله	۰/۷۶۰	۰/۷۱۰	۰/۸۰۲	۱۸/۰۱۵	۰/۰۰۰
۲-۶	مقاله	۰/۴۴۵	۰/۳۵۴	۰/۵۲۸	۸/۶۵۲	۰/۰۰۰
۷	مقاله	۰/۲۹۸	۰/۲۰۴	۰/۳۸۶	۶/۰۰۷	۰/۰۰۰
۸	مقاله	۰/۵۷۰	۰/۴۹۵	۰/۶۳۷	۱۲/۰۶۲	۰/۰۰۰
۹	پایان نامه	۰/۵۶۲	۰/۴۸۹	۰/۶۲۷	۱۲/۴۰۹	۰/۰۰۰
۱۰	مقاله	۰/۴۱۱	۰/۲۸۲	۰/۵۲۶	۵/۸۱۱	۰/۰۰۰
۱۱	پایان نامه	۰/۸۱۰	۰/۷۲۲	۰/۸۷۲	۱۰/۲۶۸	۰/۰۰۰
۱۲	پایان نامه	۰/۲۹۵	۰/۱۱۴	۰/۴۵۷	۳/۱۴۵	۰/۰۰۲
۱۳	پایان نامه	۰/۷۴۰	۰/۶۶۹	۰/۷۹۸	۱۳/۱۳۶	۰/۰۰۰
۱۴	پایان نامه	۰/۵۰۱	۰/۴۳۲	۰/۵۶۴	۱۲/۲۷۶	۰/۰۰۰
۱ - ۱۵	مقاله	۰/۲۳۳	۰/۱۲۳	۰/۳۳۷	۴/۰۹۱	۰/۰۰۰
۲ - ۱۵	مقاله	۰/۵۷۴	۰/۴۹۳	۰/۶۴۵	۱۱/۲۶۲	۰/۰۰۰
۳ - ۱۵	مقاله	۰/۵۶۱	۰/۴۷۸	۰/۶۳۴	۱۰/۹۳۱	۰/۰۰۰
۴ - ۱۵	مقاله	۰/۴۹۰	۰/۳۹۹	۰/۵۷۲	۹/۲۳۸	۰/۰۰۰
۱۶	پایان نامه	۰/۳۵۹	۰/۲۶۹	۰/۴۴۳	۷/۳۳۴	۰/۰۰۰
۱۷	پایان نامه	۰/۳۲۲	۰/۲۲۹	۰/۴۰۹	۶/۵۱۷	۰/۰۰۰
۱۸	مقاله	۰/۳۷۶	۰/۲۸۶	۰/۴۵۹	۷/۶۷۷	۰/۰۰۰
اندازه اثر	ترکیبی ثابت	۰/۴۶۸	۰/۴۵۰	۰/۴۸۶	۴۲/۵۴۶	۰/۰۰۰
	ترکیبی تصادفی	۰/۴۸۷	۰/۴۱۸	۰/۵۵۱	۱۱/۹۰۲	۰/۰۰۰

در جدول شماره (۴) ضمن برآورد اندازه اثر تفکیکی پژوهش‌های انتخاب شده برای فراتحلیل، اثرات ترکیبی ثابت و تصادفی نیز مشخص گردید. بر اساس جدول (۴) در همه ۲۰ پژوهش مورد بررسی در رابطه میان آگاهی سیاسی - اجتماعی و مشارکت سیاسی با اطمینان ۹۹ درصد ارتباط معنادار بوده، و بزرگترین اندازه اثر مربوط به پژوهش شماره (۹)، پژوهش شهر سبز (۱۳۹۴) با عنوان ارتباط هوش سیاسی با رفتار سیاسی مدیران اداره کل ورزش و جوانان و مسئولین هیئت‌های ورزشی استان فارس، و کوچکترین اندازه اثر مربوط به پژوهش شماره (۲)، مسعودنیا و همکاران (۱۳۹۱) با عنوان بررسی عوامل اجتماعی - روانشناختی موثر بر مشارکت سیاسی استادان دانشگاه مورد مطالعه: دانشگاه اصفهان، می باشد. همچنین هر دو اثر تصادفی و ثابت در سطح ۹۹ درصد معنادار می باشند.

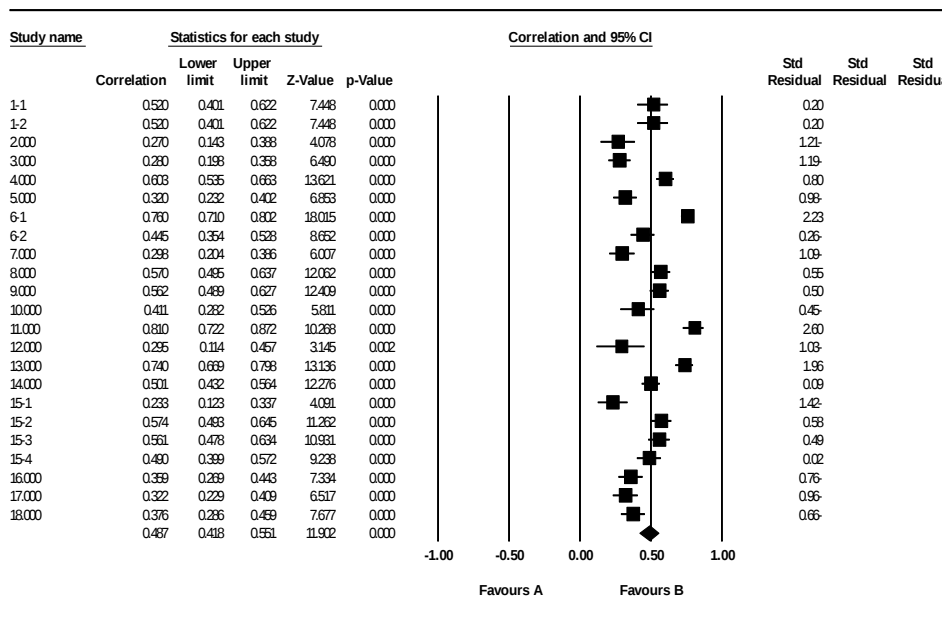
۴-۵- فرض همگنی پژوهش های مورد بررسی در مورد فرهنگ سیاسی و مشارکت سیاسی:

برای تشخیص ناهمگونی از آزمون Q استفاده می شود. مقدار بالای Q و مقدار پایین P-Value حاکی از ناهمگونی پژوهش های وارد شده به فراتحلیل می باشد. با توجه به نتایج حاصل از آزمون باید گفت ($Q = 295/866$, $P < 0.01$)، فرض همگونی میان پژوهش ها تأیید نمی شود. به بیان دیگر معنادار بودن شاخص Q نشان دهنده وجود ناهمگونی در اندازه اثر پژوهش های وارد شده به فراتحلیل می باشد. یکی دیگر از شاخص هایی که برای تشخیص ناهمگونی بکار می رود شاخص I^2 می باشد. آزمون I^2 عبارت است از نسبت تغییراتی که به علت ناهمگونی ایجاد شده است نه به علت شانس و بالا بودن مقدار I^2 دال بر وجود ناهمگونی است. به طور کلی مقادیر I^2 اگر برابر ۲۵، ۵۰ و ۷۵ باشد به ترتیب به عنوان ناهمگونی پایین، متوسط و بالا تفسیر می شود. بنابراین اندازه ناهمگونی در پژوهش حاضر بالا تفسیر می شود. به همین دلیل نتایج حاصل از ضریب مجذور I^2 مؤید این مطلب است که حدود ۹۲ درصد از تغییرات کل مطالعات به ناهمگنی آن ها مربوط است، بنابراین تلفیق آن ها با مدل آثار ثابت موجه نیست زیرا بیش از ۹۰ درصد از تغییرات کل مطالعات به ناهمگنی آن ها مربوط می شود. پس بنابراین باید از مدل اثرات ترکیبی تصادفی استفاده نمود.

جدول (۵): نتایج حاصل از آزمون Q

شاخص آماری	مقدار آزمون Q	درجه آزادی Df	سطح معناداری P-Value	I-Squared (I^2)
نتایج	۲۹۵/۸۶۶	۲۱	۰/۰۰۰	۹۲/۹۰۲

شکل زیر نمودار فرست پلات (جنگل) را نشان می دهد. در نمودار فورست پلات تحقیق ها توسط نمادهایی نشان داده می شوند که موقعیت آن ها با وزن تحقیق در تحلیل ها (مدل با اثرات ثابت و تصادفی) متناسب است.

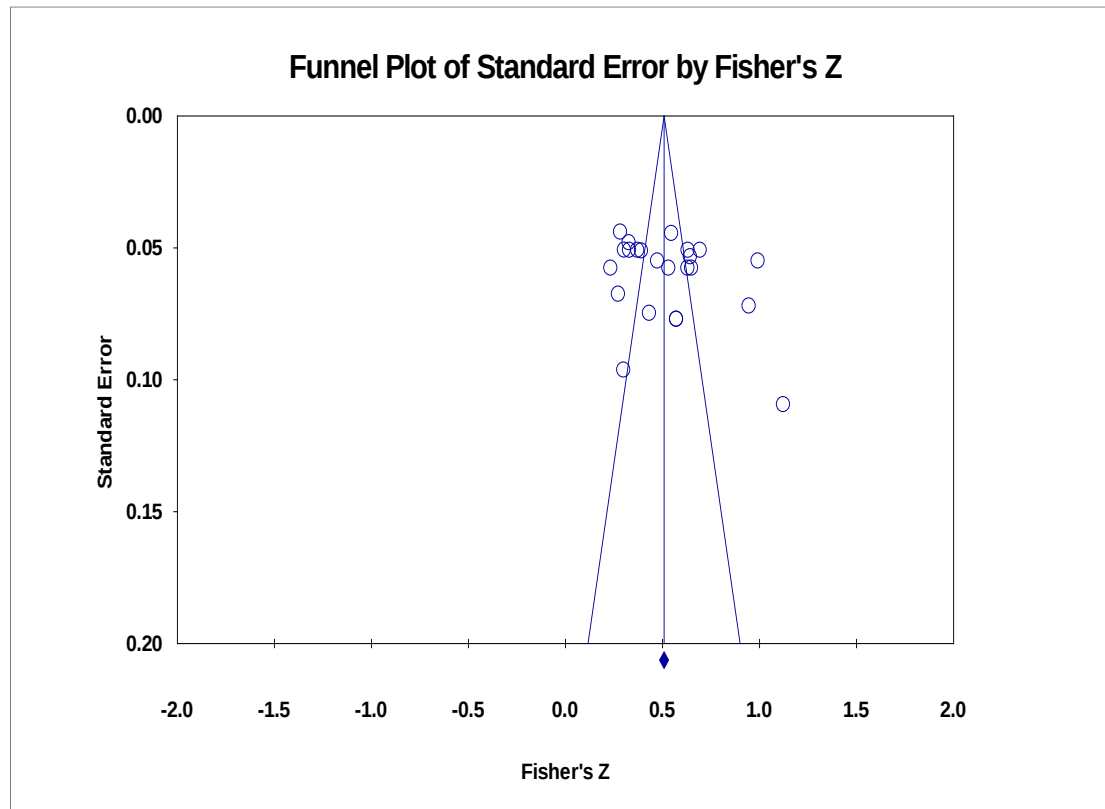
شکل (۱) نمودار فورست پلات (جنگل)

۵-۵- سوگیری انتشار:

یکی از موضوعات مورد توجه در هر فراتحلیل، ارزیابی سوگیری (تورش) انتشار است. منظور از سوگیری انتشار این است که یک فراتحلیل شامل همه مطالعات انجام شده درباره موضوع مورد بررسی نباشد. یعنی ممکن است برخی از مطالعات به دلیل متفاوت منتشر نشده یا حداقل در مجلات نمایه‌سازی نشده منتشر شده باشد. زمانی که سوگیری انتشار وجود دارد، نتایج نهایی فراتحلیل تحت تأثیر قرار می‌گیرد و برآوردهای نهایی حاصل از آن دارای تورش و خطا خواهد بود. پس لازم است سوگیری انتشار در گام‌های نخست یک فراتحلیل شناسایی و تصحیح شود تا اعتبار نتایج افزایش یابد. به بیانی دیگر یکی از مشکلاتی که موجب مخدوش شدن اعتبار نتایج فراتحلیل می‌شود عدم دسترسی محقق به تمام مطالعاتی است که در فاصله زمانی خاص در موضوع مورد بررسی انجام شده‌اند. (شجاعی و شجاعی، ۱۳۹۸: ۹۲). به‌منظور بررسی این مفروضه از نمودار قیفی، روش چینش و تکمیل دووال و توئیدی، روش همبستگی رتبه‌ای بگ و مزومدار، روش رگرسیونی اگر، و N ایمن از خطا استفاده شده است که نتایج بررسی این مفروضه به کمک روش‌های مختلف در قسمت زیر ارائه شده‌است.

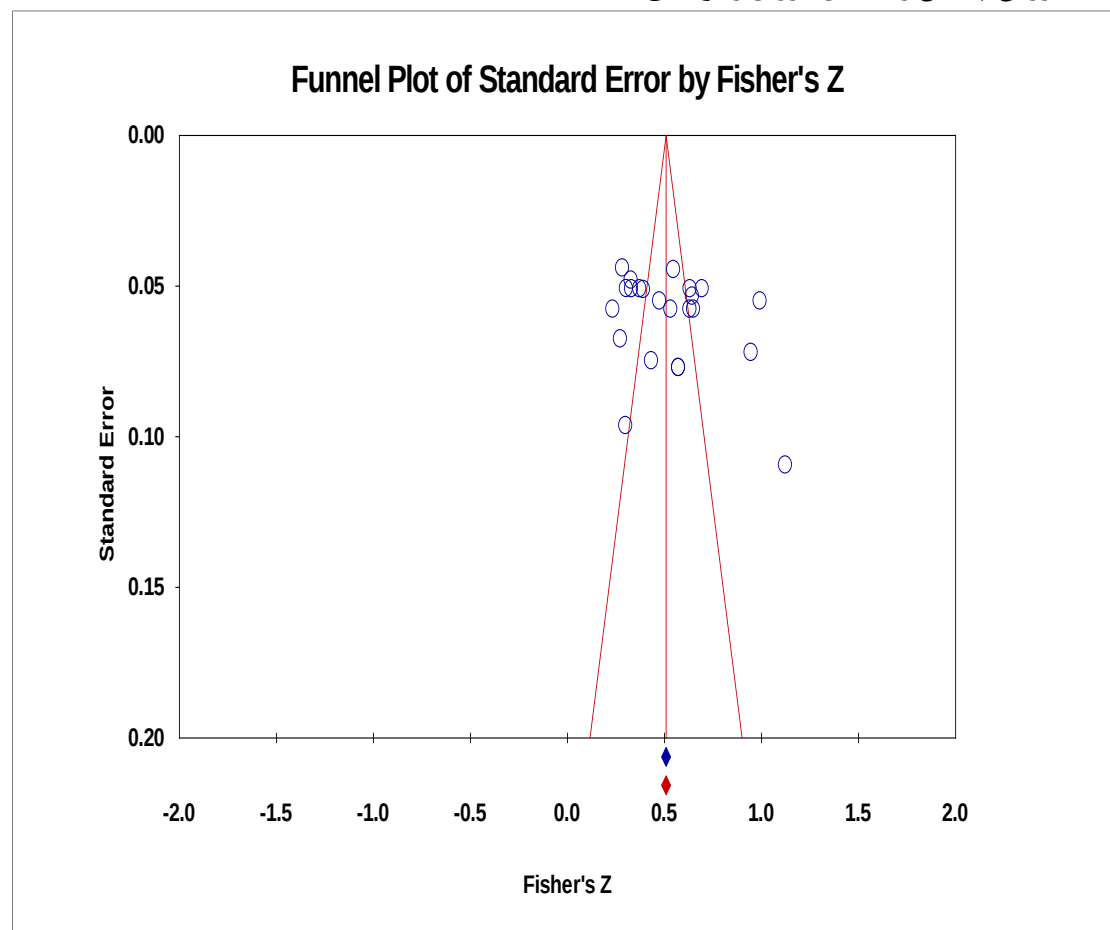
۵-۶- نمودار قیفی:

حالت سنتی تهیه نمودار سوگیری انتشار، ترسیم آن براساس دقت است. توجه داشته باشید که تحقیقات بزرگ در بالای نمودار ظاهر می‌شوند و تمایل به تشکیل خوشه در مجاورت میانگین اندازه اثر دارند. مطالعات کوچکتر در پایین نمودار ظاهر می‌شوند و پراکندگی مقادیر آن زیاد است (با این وجود، پراکندگی تصادفی در تحقیقات کوچک بیشتر است). این الگو شکلی شبیه قیف را تداعی می‌کند که مبنای این نام‌گذاری است. در نبود سوگیری انتشار، تحقیقات، حول محور اندازه اثر ترکیبی متقارن توزیع خواهند شد. برعکس، در صورت وجود سوگیری، پراکندگی تحقیقات در پایین نمودار حول یک طرف میانگین بیشتر از طرف دیگر خواهد بود. این حالت، بیان‌گر این واقعیت است که تحقیقات کوچکتر (که در پایین نمودار ظاهر می‌شوند) به احتمال زیاد در صورتی منتشر می‌شوند که اندازه اثر بالای متوسط داشته باشند و در این صورت به احتمال زیاد از نظر آماری معنی‌دار خواهند بود (قربانی‌زاده و حسن‌نانگیر، ۱۳۹۳: ۱۳۶) بنابراین با توجه به شکل ۲ (نمودار فانیل یا قیفی پژوهش حاضر) از آنجا که متغیرهای مطالعات در بالای نمودار جمع شده است بر عدم وجود سوگیری انتشار دلالت دارد.

شکل (۲): نمودار قیفی پژوهش‌های آگاهی سیاسی - اجتماعی و مشارکت سیاسی

۵-۷- روش چینش و تکمیل دوال و تئیدی:

شکل شماره (۳): مشاهده تحقیقات منتسب توسط چینش و تکمیل در نمودار کیفی

از لحاظ تفسیری در نمودار های کیفی، مطالعاتی که خطای استاندارد پایین دارند و در بالای کیف جمع می شوند، دارای سوگیری انتشار نیستند؛ اما هرچه مطالعات به سمت پایین کیف کشیده می شوند، خطای استاندارد آنها بالا می رود و سوگیری انتشارشان بیشتر می شود. این حالت بیانگر این واقعیت است که تحقیقات های کوچکتر (که در پایین نمودار ظاهر می شوند) در صورتی از نظر آماری معنی دار هستند که اندازه اثر متوسط به بالا داشته باشند (خیراندیش و لطیفی جلیسه، ۱۳۹۶: ۵۵؛ شجاعی و شجاعی، ۱۳۹۸: ۹۳). همچنین جدول شماره (۶) نتایج روش اصلاح و برازش دوال و تئیدی را نشان می دهد.

جدول شماره (۶): اصلاح و برازش دوال و تئیدی

مقدار Q	اثرات تصادفی			اثرات ثابت			
	حد بالا	حد پایین	تخمین نقطه ای	حد بالا	حد پایین	تخمین نقطه ای	
تعداد مطالعات مورد نیاز: ۰							
۳۰۲/۹۱۵۲۵	۰/۵۵۱۴۷	۰/۴۱۷۸۰	۰/۴۸۷۴۹	۰/۴۸۶۴۶	۰/۴۴۹۹۳	۰/۴۶۸۴۰	ارزش مشاهدات
۳۰۲/۹۱۵۲۵	۰/۵۵۱۴۷	۰/۴۱۷۸۰	۰/۴۸۷۴۹	۰/۴۸۶۴۶	۰/۴۴۹۹۳	۰/۴۶۸۴۰	ارزش تعدیل شده

طبق داده های جدول شماره (۶)، این پژوهش و فراتحلیل به منظور کامل شدن نیاز به پژوهشی ندارد. همچنین نتایج نشان می دهد که بر اساس مدل اثرات ثابت، برآورد نقطه ای و فاصله اطمینان برای تحقیقات ترکیب یافته برابر با (۰/۴۴۹۹۳)، (۰/۴۸۶۴۶) (۰/۴۶۸۴۰) است. با استفاده از رویه چینش و تکمیل، برآورد نقطه ای و فاصله اطمینان منتسب برابر با (۰/۴۴۹۹۳)، (۰/۴۸۶۴۶) (۰/۴۶۸۴۰) شده است. همچنین بر اساس مدل اثرات تصادفی، برآورد نقطه ای و فاصله اطمینان برای تحقیقات ترکیب یافته برابر با (۰/۴۱۷۸۰، ۰/۵۵۱۴۷) (۰/۴۸۷۴۹) است. با استفاده از رویه چینش و تکمیل، برآورد نقطه ای و فاصله اطمینان منتسب برابر با (۰/۴۱۷۸۰، ۰/۵۵۱۴۷) (۰/۴۸۷۴۹) شده است. همانطور که ملاحظه می شود، ارزش مشاهده شده و

تعدیل شده در مدل اثرات ثابت و ارزش مشاهده شده و تعدیل شده در مدل اثرات تصادفی، برابر است. این برابری نشان می‌دهد که این پژوهش برای کامل شدن نیاز به هیچ مطالعه‌ای ندارد.

۸-۵- همبستگی رتبه‌ای بگ و مزومدر:

آزمون همبستگی بگ و مزومدر، همبستگی رتبه‌ای (تاوکندال) بین اندازه اثر استاندارد و واریانس (یا خطای استاندارد) این اثرات را گزارش می‌کند. ضریب همبستگی تاو تا حد بسیار زیادی همانند هر نوع همبستگی دیگر تعبیر و تفسیر می‌شود، که تفسیر این ضریب به این صورت است که در آن مقدار صفر، دال بر نبود رابطه بین اندازه اثر و دقت است و انحراف از صفر از وجود رابطه حکایت می‌کند. اگر عدم تقارن ناشی از سوگیری انتشار باشد، انتظار این است که در ارتباط با اندازه‌های اثر بزرگتر، خطای استاندارد بیشتری مشاهده شود (شجاعی و همکاران، ۱۳۹۸: ۱۹). نتایج حاصل از بررسی روش همبستگی بگ و مزومدر، به منظور بررسی سوگیری انتشار به شرح جدول زیر است:

جدول (۷): نتایج حاصل از بررسی روش همبستگی رتبه‌ای بگ و مزومدر

شاخص آماری نتایج	مقدار ضریب کندال (tau)	z-value	سطح معناداری (p-value)	
			یک دامنه	دو دامنه
اندازه	۰/۲۳۰۱۶	۱/۵۳۱۸۱	۰/۰۶۲۷۹	۰/۱۲۵۵۷

بر طبق اطلاعات جدول شماره (۷)، مقدار تاوکندال برابر با ۰/۲۳۰۱۶ شده است که با توجه به مقدار معناداری یک دامنه ($P=0/06279$) و دو دامنه ($P=0/12557$) باید گفت که اگرچه بین اندازه اثر و دقت رابطه وجود دارد اما این رابطه معنادار نیست و این فرض مبنی بر متقارن بودن نمودار کیفی و عدم سوگیری انتشار تأیید می‌شود.

۹-۵- رگرسیون خطی اگر:

نتایج حاصل از بررسی روش رگرسیون خطی اگر، برای بررسی سوگیری انتشار به شرح جدول شماره (۸) است.

جدول (۸): نتایج حاصل از بررسی روش رگرسیون خطی اگر

برش (B)	خطای استاندارد (SE)	t-value	درجه آزادی (df)	سطح معناداری p-value	
				یک دامنه	دو دامنه
۵/۲۶۱۲۹	۳/۷۶۶۳۰	۱/۳۹۶۹۴	۲۱	۰/۰۸۸۵۱	۰/۱۷۷۰۲

بر اساس نتایج رگرسیون خطی اگر، این فرض مبنی بر متقارن بودن و نداشتن سوگیری انتشار تأیید می‌شود. بر اساس نتایج رگرسیون خطی اگر، برش برابر با ۵/۲۶۱۲۹ و فاصله اطمینان ۹۵ درصد برابر با ۱/۳۹۶۹۴ است. از آنجا که مقدار P یک دامنه ۰/۰۸۸۵۱ و دو دامنه ۰/۱۷۷۰۲ است، این فرض مبنی بر متقارن بودن نمودار کیفی و نداشتن سوگیری انتشار تأیید می‌شود.

۱۰-۵- N ایمن از خطا:

آزمون N ایمن از خطا روزنتال تعداد مطالعات گمشده (با میانگین اثر برابر با صفر) یعنی تعداد مطالعات مؤید فرضیه صفر را که باید به تحلیل اضافه شود و از لحاظ آماری یک اثر کلی غیرمعنادار به دست داده و نتیجه را تغییر دهد پیشنهاد می‌کند (نیازی و همکاران، ۱۳۹۵: ۹۸). نتایج حاصل از این روش به شرح جدول زیر است.

جدول (۹): نتایج حاصل از بررسی روش N ایمن از خطا

شاخص	مقدار
مقدار Z برای مطالعات مشاهده شده	۴۲/۶۹۷۴۰
مقدار P برای مطالعات مشاهده شده	۰/۰۰۰
آلفا	۰/۰۵۰۰
باقیمانده	۲/۰۰۰۰۰
Z برای آلفا	۱/۹۵۹۹۶
تعداد مطالعات مشاهده شده	۲۳
تعداد مطالعات گمشده که P را به آلفا می‌رساند	۸۹۳

با توجه به جدول شماره (۹) در می‌یابیم باید ۸۹۳ پژوهش دیگر انجام و بررسی شود تا مقدار P دو سویه ترکیب شده از ۰/۰۵ تجاوز نکند و تنها در این صورت است که در نتایج نهایی محاسبات و تحلیل‌ها خطا رخ می‌دهد. این نتیجه دقت و درستی اطلاعات و نتایج بدست آمده از این پژوهش را نشان می‌دهد.

داده‌های جدول شماره (۱۰) نشان می‌دهد که میانگین اثر آگاهی سیاسی - اجتماعی (اثرات ترکیبی تصادفی) بر مشارکت سیاسی در نمونه مورد پژوهش معادل ۰/۴۸۷ هست. چون این اندازه برآورد در محدوده اطمینان است، لذا باید گفت رابطه آگاهی سیاسی - اجتماعی با مشارکت سیاسی تأیید می‌شود. لازم به ذکر است برآورد نقطه‌ای به دست آمده (۰/۴۸۷) بر مبنای معیار کوهن، حاکی از رابطه متوسط ولی رو به بالایی می‌باشد. پس در مجموع باید گفت آگاهی سیاسی - اجتماعی در سطح متوسط ولی رو به بالایی می‌تواند با مشارکت سیاسی رابطه داشته باشد.

جدول (۱۰): نتایج حاصل از اندازه اثر مطالعات رابطه آگاهی سیاسی - اجتماعی و مشارکت سیاسی

موضوع	تعداد مطالعات	اندازه اثر	حد پایین	حد بالا	z-value	p-value
آگاهی سیاسی - اجتماعی با مشارکت سیاسی	۲۳	۰/۴۸۷	۰/۴۱۸	۰/۵۵۱	۱۱/۹۰۲	۰/۰۰۰

۶- نتیجه گیری:

در پژوهش حاضر تلاش شده است که رابطه آگاهی سیاسی - اجتماعی با مشارکت سیاسی به روشی متفاوت تر و جامع تر مورد بررسی قرار گیرد. در همه ۲۳ نمونه مورد بررسی در رابطه میان آگاهی سیاسی - اجتماعی با مشارکت سیاسی با اطمینان ۹۹ درصد ارتباط معناداری میان آگاهی سیاسی - اجتماعی با مشارکت سیاسی وجود دارد، در پژوهش (۱-۱) جعفری (۱۳۷۶) به بررسی رابطه ارزیابی فرد از دانش سیاسی خود و مشارکت سیاسی پرداخته است، که اندازه اثر مربوط به این پژوهش ۰/۵۲۰ می باشد که بر طبق معیار کوهن میزان اندازه اثر این پژوهش بالا تفسیر می شود. در پژوهش (۱-۲) جعفری (۱۳۷۶) به بررسی رابطه میزان اطلاعات سیاسی خود و مشارکت سیاسی پرداخته است که اندازه اثر مربوط به این پژوهش ۰/۵۲۰ می باشد که بر طبق معیار کوهن میزان اندازه اثر این پژوهش بالا تفسیر می شود. همچنین، جعفری (۱۳۷۶) در این پژوهش به این نتیجه رسیده اند که بین میزان آگاهی سیاسی و افزایش مشارکت سیاسی شواهد معنی داری بدست آمده است. در این زمینه با مطرح کردن نظریه های مختلفی از قبیل نظریه هابرماس، جین لایگلی، اسکات مک کلارگ، هانتینگتون، لیست، هربرت مید، هورتون کولی، تالکوت پارسونز و آلموند از رهیافت های گوناگون در تبیین این رابطه استفاده کرده است. همچنین می توان اساس نظریه های آنان را در باب آگاهی سیاسی و مشارکت سیاسی چنین خلاصه نمود که با گسترش وسایل ارتباط جمعی و همچنین تعامل اجتماعی افراد در فرآیند جامعه پذیری، افراد در معرض اطلاعاتی قرار می گیرند که به آنها کمک می کند درباره مکانیسم های سیاست و نحوه پرداختن به فعالیت های سیاسی مطالبی را یاد بگیرند. از این رو موجب افزایش اطلاعات سیاسی فرد شده و با غلبه بر موانع مشارکت سیاسی، مشارکت موثر ایشان را در زندگی سیاسی تسهیل می کند. همچنین در این پژوهش شواهد نشان داد دانشجویانی که از آگاهی سیاسی بالاتری برخوردارند، بیشتر به فعالیت سیاسی می پردازند. در مقایسه با عوامل اجتماعی دیگر موثر بر مشارکت سیاسی مانند خانواده، دوستان، عضویت در انجمن های داوطلبانه ارادی، آگاهی سیاسی در رگرسیون چند متغیره بعد از موارد مذکور نقش تعیین کننده ای در فعالیت های سیاسی افراد داشته است. دلایلی را در این زمینه می توان برشمرد. نکته اول این است که آگاهی سیاسی پاسخگویان این تحقیق به شدت باهم متفاوت است. بدین معنی که از پراکندگی بسیار زیادی برخوردار بوده است و از این رو نقش کمتری در رگرسیون چند متغیری نسبت به عوامل دیگر که ذکر آن رفت، ایفا کرده است. نکته دومی که بنظر می رسد، این است که توانایی یا فرصت افراد برای بررسی صحت و سقم اطلاعات دریافتی از منابع مختلف اندک است و آنها ترجیح می دهند به همان اطلاعاتی که دریافت می کنند، اکتفا کنند. همچنین افرادی که دارای آگاهی سیاسی اندکی هستند، اساساً وقتی به استفاده از منابع مختلف مانند رسانه های گروهی و یا مطالعه کتاب ها در این زمینه نمی گذارند و در این صورت نسبت به مسائل سیاسی و درگیر شدن در فعالیت های سیاسی بی تفاوت می شوند. از سوی دیگر نظریه پردازان رویکرد مدرنیاسیون مانند هانتینگتون و لیپست معتقد بودند که با توسعه اقتصادی و اجتماعی و گسترش وسایل ارتباط جمعی، آموزش و افراد آگاهی سیاسی بالایی برخوردار شده و بیشتر به فعالیت سیاسی می پردازند. همچنین تحلیل مسیر انجام شده، نشان داد که دوستان سیاسی و عضویت در انجمن های داوطلبانه بطور غیرمستقیم بخش تبیین نشده آگاهی سیاسی را در ارتباط با مشارکت سیاسی توضیح می دهند و رسانه های ارتباط جمعی بطور غیر مستقیم در افزایش آگاهی سیاسی افراد تأثیری نداشته اند. از این رو بنظر می رسد مشکل اساسی این تئوری آن است که بین بهبود شرایط اقتصادی و اجتماعی که منجر به گسترش وسایل ارتباط جمعی، آموزش و می شوند، همیشه ارتباط مستقیم برقرار نیست. بهبود شرایط اقتصادی اگر به تحولات فرهنگی و بالا رفتن شعور سیاسی و توسعه آموزش های همگانی نینجامد، تنها به فربه شدن و آموزش های همگانی آنان می انجامد. بدین منظر توسعه آموزش و ارتقای سطح فرهنگی مردم را بنظر برخی از پژوهشگران باید از دو زاویه نگریست، اول آن که مشارکت در امور اجتماعی و سیاسی مستلزم دانش و آگاهی زیاد از یک سو و فرهنگ بالای اجتماعی از سوی دیگر است. برای رسیدن به سطح مطلوب فرهنگی و آموزشی، باید به نقش عواملی از جمله مدارس، آموزشگاه ها، دانشگاه ها، مطبوعات، کتابخانه، رادیو و تلویزیون توجه کرد، اما در کنار توسعه آموزش عمومی نیز باید توجه خاصی به آموزش سیاسی، مبذول گردد (جعفری، ۱۳۷۶: ۱۲۶ - ۱۲۵).

در پژوهش (۲) مسعودنیا و همکاران به بررسی رابطه آگاهی سیاسی و مشارکت سیاسی پرداخته اند که اندازه اثر مربوط به این پژوهش ۰/۲۷۰ می باشد که بر طبق معیار کوهن میزان اندازه اثر این پژوهش متوسط تفسیر می شود. همچنین، مسعودنیا و همکاران (۱۳۹۱) در این پژوهش به این نتیجه رسیده اند که یافته های تحقیق نشان می دهد که میان آگاهی سیاسی و مشارکت سیاسی رابطه ای مثبت وجود دارد (مسعودنیا و همکاران، ۱۳۹۱: ۱۳۲).

در پژوهش (۳) باصری به بررسی رابطه آگاهی سیاسی - اجتماعی و مشارکت سیاسی پرداخته‌اند که اندازه اثر مربوط به این پژوهش ۰/۲۸۰ می‌باشد که بر طبق معیار کوهن میزان اندازه اثر این پژوهش متوسط تفسیر می‌شود. همچنین، باصری (۱۳۸۸) در این پژوهش به این نتیجه رسیده‌است که میزان آگاهی‌های سیاسی - اجتماعی خانواده‌های نیروهای مسلح در حد کمتر از متوسط می‌باشد، در حالی که میزان تمایل آنان برای مشارکت در فعالیت‌های سیاسی - اجتماعی بیش از حد متوسط می‌باشد. مقایسه این میزان با نتایج مطالعات خارجی؛ مانند پری و مویزر (۱۹۹۰) در لندن که نشان می‌دهد تنها ۲۳/۲ درصد افراد جز فعالان سیاسی - اجتماعی جامعه می‌باشند، حاکی از تمایل بالای خانواده‌های نیروهای مسلح برای مشارکت در فعالیت‌های فوق می‌باشند (باصری، ۱۳۸۸: ۱۰۰).

در پژوهش (۴) شیخ‌ذکریایی و همکاران به بررسی رابطه آگاهی سیاسی و مشارکت سیاسی پرداخته‌اند که اندازه اثر مربوط به این پژوهش ۰/۶۰۳ می‌باشد که بر طبق معیار کوهن میزان اندازه اثر این پژوهش بالا تفسیر می‌شود. همچنین، شیخ‌ذکریایی و همکاران (۱۳۹۵) در این پژوهش به این نتیجه رسیده‌اند که با توجه به نقش آگاهی و مهارت سیاسی در گسترش مشارکت سیاسی سازمان‌های ذیربط، همانند استانداری یا انجمن بانوان استانداری، می‌توانند با تأسیس کانون مطالعات سیاسی زمینه‌های حضور بیشتر زنان علاقه‌مند در فعالیت‌های سیاسی را فراهم کنند و بدین وسیله آگاهی و مهارت آن‌ها را نیز ارتقا دهند (شیخ‌ذکریایی و همکاران، ۱۳۹۵: ۵۸۶).

در پژوهش (۵) عالی‌زاد به بررسی رابطه آگاهی و دانش سیاسی و مشارکت سیاسی پرداخته‌است، که اندازه اثر مربوط به این پژوهش ۰/۳۲۰ می‌باشد که بر طبق معیار کوهن میزان اندازه اثر این پژوهش متوسط تفسیر می‌شود. در پژوهش (۱-۶) شهرام‌نیا و ملائی به بررسی رابطه آگاهی از حقوق سیاسی و مشارکت سیاسی پرداخته‌اند، که اندازه اثر مربوط به این پژوهش ۰/۷۶۰ می‌باشد که بر طبق معیار کوهن میزان اندازه اثر این پژوهش بالا تفسیر می‌شود. در پژوهش (۶-۲) شهرام‌نیا و ملائی به بررسی رابطه آگاهی از رویدادهای سیاسی و مشارکت سیاسی پرداخته‌اند، که اندازه اثر مربوط به این پژوهش ۰/۴۴۵ می‌باشد که بر طبق معیار کوهن میزان اندازه اثر این پژوهش متوسط رو به بالا تفسیر می‌شود. همچنین، شهرام‌نیا و ملائی (۱۳۹۵) به این نتیجه رسیده‌اند که در سؤال اول مبنی بر وجود رابطه بین میزان آگاهی از حقوق سیاسی در بین معلمان با شرکت آن‌ها در انتخابات ثابت نگردید. ولی در سؤال دوم، مبنی بر رابطه بین آگاهی از رویدادهای سیاسی و اجتماعی و شرکت در انتخابات به اثبات رسید، اثبات این رابطه به این معنی است که با افزایش آگاهی از رویدادهای سیاسی و اجتماعی، میزان شرکت در انتخابات بین معلمان افزایش می‌یابد (شهرام‌نیا و ملائی، ۱۳۸۹: ۱۶۴ - ۱۶۳).

در پژوهش (۷) علمی به بررسی رابطه آگاهی سیاسی و مشارکت سیاسی پرداخته‌است، که اندازه اثر مربوط به این پژوهش ۰/۲۹۸ می‌باشد که بر طبق معیار کوهن میزان اندازه اثر این پژوهش متوسط تفسیر می‌شود. همچنین، علمی (۱۳۸۷) در این پژوهش به این نتیجه رسیده‌است که میان میزان آگاهی سیاسی و مشارکت سیاسی دانشجویان رابطه معنی‌داری وجود دارد. درباره تأثیر این متغیر از نظریات افراد مختلفی نظیر لپیست، هانتینگتون، هابرماس، کولی، پارسونز و آلموند استفاده نمودیم. بر اساس این تحقیق دانشجویانی که از آگاهی سیاسی بالایی برخوردار بودند، مشارکت سیاسی بیشتری نیز داشته‌اند و دانشجویانی که از آگاهی سیاسی کمتری برخوردار بوده‌اند، کمتر درگیر فعالیت‌های سیاسی شده‌اند (علمی، ۱۳۸۷: ۱۷۴).

در پژوهش (۸) اطهری و شهریاری به بررسی رابطه آگاهی سیاسی و مشارکت سیاسی پرداخته‌اند، که اندازه اثر مربوط به این پژوهش ۰/۵۷۰ می‌باشد که بر طبق معیار کوهن میزان اندازه اثر این پژوهش بالا تفسیر می‌شود. همچنین، بهروزیان و همکاران (۱۳۹۶) در این پژوهش به این نتیجه رسیده‌اند که میان میزان آگاهی سیاسی و مشارکت سیاسی رابطه معناداری وجود دارد (اطهری و شهریاری، ۱۳۹۳: ۳۳).

در پژوهش (۹) احمدی به بررسی رابطه آگاهی سیاسی و مشارکت سیاسی پرداخته‌است، که اندازه اثر مربوط به این پژوهش ۰/۵۶۲ می‌باشد که بر طبق معیار کوهن میزان اندازه اثر این پژوهش بالا تفسیر می‌شود. همچنین، احمدی (۱۳۹۲) به این نتیجه رسیده‌است که بین آگاهی سیاسی با مشارکت سیاسی رابطه معناداری وجود دارد (احمدی، ۱۳۹۲).

در پژوهش (۱۰) سخامهر و صداقتی‌فرد به بررسی رابطه آگاهی سیاسی و مشارکت سیاسی پرداخته‌اند، که اندازه اثر مربوط به این پژوهش ۰/۴۱۱ می‌باشد که بر طبق معیار کوهن میزان اندازه اثر این پژوهش متوسط رو به بالا تفسیر می‌شود. همچنین، صحرایی (۱۳۹۴) به این نتیجه رسیده‌اند که میزان آگاهی سیاسی افراد رابطه مستقیم و شدید با مشارکت سیاسی دارد. بر این اساس با کاهش میزان آگاهی سیاسی فرد میزان مشارکت سیاسی او نیز کاهش می‌یابد. برای مطالعه دقیق‌تر این مساله تأثیر دانشگاه، رسانه‌های جمعی، احزاب، مدرسه، دوستان و خانواده بر میزان آگاهی سیاسی مورد ارزیابی قرار گرفت. نتایج تبیینی نشان داد آن‌چه که مسلم است دانشگاه، احزاب، رسانه‌های جمعی، دوستان، خانواده و مدرسه بر میزان آگاهی سیاسی فرد

موثرند. ولی شدت رابطه هر کدام از آن‌ها با دیگری متفاوت است. براین اساس مشخص شد که احزاب بیشترین میزان تاثیر را بر آگاهی سیاسی دارد، چنان‌که می‌دانیم در جوامعی که احزاب کم‌رنگ و منفعل‌اند، عدم آگاهی و رشد آگاهی کاذب بروز خواهد کرد. بعد از احزاب بیشترین تاثیر مربوط به دانشگاه و رسانه‌های جمعی است. نتایج بدست آمده حاکی از آن است که هرچقدر میزان علاقه و تمایل فرد به مطالعه و پیگیری مسائل سیاسی روزنامه‌ها، مجلات، رادیو و تلویزیون و ماهواره کمتر باشد میزان آگاهی از سیاست‌های داخلی و خارجی کشور، شناخت شخصیت‌های برجسته داخلی و خارجی و شناخت نهادها و سازمان‌ها و خط‌مشی آن‌ها کمتر می‌شود. این مطالعه نشان داد که داشتن خانواده و دوستان سیاسی و همچنین مدرسه رابطه چندان قوی و مستقیمی با میزان آگاهی سیاسی فرد ندارد (سخامهر و صداقتی‌فرد، ۱۳۹۴).

در پژوهش (۱۱) شهرسبز به بررسی رابطه هوش سیاسی و رفتار سیاسی پرداخته‌است، که اندازه اثر مربوط به این پژوهش ۰/۸۱۰ می‌باشد که بر طبق معیار کوهن میزان اندازه اثر این پژوهش بالا تفسیر می‌شود. همچنین، شهرسبز (۱۳۹۴) به این نتیجه رسیده‌است که میزان هوش سیاسی افراد رابطه مستقیم و معناداری با رفتار سیاسی دارد (شهرسبز، ۱۳۹۴).

در پژوهش (۱۲) خدامیان به بررسی رابطه هوش سیاسی و رفتار سیاسی پرداخته‌است، که اندازه اثر مربوط به این پژوهش ۰/۲۹۵ می‌باشد که بر طبق معیار کوهن میزان اندازه اثر این پژوهش متوسط تفسیر می‌شود. همچنین، خدامیان (۱۳۹۶) به این نتیجه رسیده‌است که میزان هوش سیاسی افراد رابطه مستقیم و معناداری با رفتار سیاسی دارد (خدامیان، ۱۳۹۶).

در پژوهش (۱۳) زرودی به بررسی رابطه هوش هیجانی و رفتار (مهارت) سیاسی پرداخته‌است، که اندازه اثر مربوط به این پژوهش ۰/۷۴۰ می‌باشد که بر طبق معیار کوهن میزان اندازه اثر این پژوهش بالا تفسیر می‌شود. همچنین، زرودی (۱۳۹۶) به این نتیجه رسیده‌است که میزان هوش هیجانی افراد رابطه مستقیم و معناداری با رفتار (مهارت) سیاسی دارد (زرودی، ۱۳۹۶).

در پژوهش (۱۴) نشاط به بررسی رابطه دانش و مهارت سیاسی و مشارکت سیاسی پرداخته‌است، که اندازه اثر مربوط به این پژوهش ۰/۵۰۱ می‌باشد که بر طبق معیار کوهن میزان اندازه اثر این پژوهش بالا تفسیر می‌شود. همچنین، نشاط (۱۳۸۹) به این نتیجه رسیده‌است که بین دانش و مهارت سیاسی با مشارکت سیاسی رابطه مستقیم و معناداری وجود دارد (نشاط، ۱۳۸۹).

در پژوهش (۱۵-۱) مجلل چوب قلو و همکاران به بررسی رابطه هوش اخلاقی و مشارکت سیاسی پرداخته‌اند، که اندازه اثر مربوط به این پژوهش ۰/۲۳۳ می‌باشد که بر طبق معیار کوهن میزان اندازه اثر این پژوهش متوسط تفسیر می‌شود. در پژوهش (۱۵-۲) مجلل چوب قلو و همکاران به بررسی رابطه دلسوزی و مشارکت سیاسی پرداخته‌اند، که اندازه اثر مربوط به این پژوهش ۰/۵۷۴ می‌باشد که بر طبق معیار کوهن میزان اندازه اثر این پژوهش بالا تفسیر می‌شود. در پژوهش (۱۵-۳) مجلل چوب قلو و همکاران به بررسی رابطه مسئولیت‌پذیری و مشارکت سیاسی پرداخته‌اند، که اندازه اثر مربوط به این پژوهش ۰/۵۶۱ می‌باشد که بر طبق معیار کوهن میزان اندازه اثر این پژوهش بالا تفسیر می‌شود. در پژوهش (۱۵-۴) مجلل چوب قلو و همکاران به بررسی رابطه درستکاری و مشارکت سیاسی پرداخته‌اند، که اندازه اثر مربوط به این پژوهش ۰/۴۹۰ می‌باشد که بر طبق معیار کوهن میزان اندازه اثر این پژوهش متوسط رو به بالا تفسیر می‌شود. همچنین، مجلل چوب قلو و همکاران (۱۳۹۲) به این نتیجه رسیده‌اند که بین متغیر هوش اخلاقی و ابعاد آن با مشارکت سیاسی رابطه معناداری وجود دارد (مجلل چوب قلو و همکاران، ۱۳۹۲: ۲۱).

در پژوهش (۱۶) موسوی خورشیدی به بررسی رابطه آگاهی و مشارکت سیاسی پرداخته‌است، که اندازه اثر مربوط به این پژوهش ۰/۳۵۹ می‌باشد که بر طبق معیار کوهن میزان اندازه اثر این پژوهش متوسط تفسیر می‌شود. همچنین، موسوی خورشیدی (۱۳۸۷) به این نتیجه رسیده‌است که بین آگاهی و مشارکت سیاسی رابطه مستقیم و معناداری وجود دارد (موسوی خورشیدی، ۱۳۸۷).

در پژوهش (۱۷) رهبر به بررسی رابطه دانش سیاسی و مشارکت سیاسی پرداخته‌است، که اندازه اثر مربوط به این پژوهش ۰/۳۲۲ می‌باشد که بر طبق معیار کوهن میزان اندازه اثر این پژوهش متوسط تفسیر می‌شود. همچنین، رهبر (۱۳۹۱) به این نتیجه رسیده‌است که بین دانش سیاسی و مشارکت سیاسی رابطه مستقیم و معناداری وجود دارد (رهبر، ۱۳۹۱).

در پژوهش (۱۸) مظلوم خراسانی و همکاران به بررسی رابطه آگاهی و مشارکت سیاسی پرداخته‌است، که اندازه اثر مربوط به این پژوهش ۰/۳۷۶ می‌باشد که بر طبق معیار کوهن میزان اندازه اثر این پژوهش متوسط تفسیر می‌شود. همچنین، مظلوم خراسانی و همکاران (۱۳۹۰) به این نتیجه رسیده‌است که بین آگاهی و مشارکت سیاسی رابطه مستقیم و معناداری وجود دارد (مظلوم خراسانی و همکاران، ۱۳۹۰).

بر طبق نتایج آزمون چینش و تکیل دوال و توییدی، این پژوهش و فراتحلیل به منظور کامل شدن نیاز به پژوهشی ندارد. همچنین نتایج نشان می‌دهد که بر اساس مدل اثرات ثابت، برآورد نقطه‌ای و فاصله اطمینان برای تحقیقات ترکیب یافته برابر با $(0/44993, 0/48646, 0/46840)$ است. با استفاده از رویه چینش و تکمیل، برآورد نقطه‌ای و فاصله اطمینان متناسب برابر با $(0/44993, 0/48646, 0/46840)$ شده است. همچنین بر اساس مدل اثرات تصادفی، برآورد نقطه‌ای و فاصله اطمینان برای تحقیقات ترکیب یافته برابر با $(0/41780, 0/55147, 0/48749)$ است. با استفاده از رویه چینش و تکمیل، برآورد نقطه‌ای و فاصله اطمینان متناسب برابر با $(0/41780, 0/55147, 0/48749)$ شده است. همانطور که ملاحظه می‌شود، ارزش مشاهده شده و تعدیل شده در مدل اثرات ثابت و ارزش مشاهده شده و تعدیل شده در مدل اثرات تصادفی، برابر است. این برابری نشان می‌دهد که این پژوهش برای کامل شدن نیاز به هیچ مطالعه‌ای ندارد. همچنین بر طبق نتایج آزمون بگ و مزومدار، مقدار تائوکندال برابر با $0/23016$ شده است که با توجه به مقدار معناداری یک دامنه $(P=0/06279)$ و دو دامنه $(P=0/12557)$ باید گفت که اگرچه بین اندازه اثر و دقت رابطه وجود دارد اما این رابطه معنادار نیست و این فرض مبنی بر متقارن بودن نمودار کیفی و عدم سوگیری انتشار تأیید می‌شود. در ضمن براساس نتایج رگرسیون خطی اگر، این فرض مبنی بر متقارن بودن و نداشتن سوگیری انتشار تأیید می‌شود. بر اساس نتایج رگرسیون خطی اگر، برش برابر با $5/26129$ و فاصله اطمینان ۹۵ درصد برابر با $1/39694$ است. از آنجا که مقدار P یک دامنه $0/08851$ و دو دامنه $0/17702$ است، این فرض مبنی بر متقارن بودن نمودار کیفی و نداشتن سوگیری انتشار تأیید می‌شود. نتایج آزمون N ایمن از خطا نیز نشان می‌دهند که باید ۸۹۳ پژوهش دیگر انجام و بررسی شود تا مقدار P دو سوویه ترکیب شده از $0/05$ تجاوز نکند و تنها در این صورت است که در نتایج نهایی محاسبات و تحلیل‌ها خطا رخ می‌دهد. این نتیجه دقت و درستی اطلاعات و نتایج بدست آمده از این پژوهش را نشان می‌دهد. همچنین نتایج فراتحلیل نشان داد که میانگین اثر آگاهی سیاسی - اجتماعی (اثرات ترکیبی تصادفی) بر مشارکت سیاسی در نمونه مورد پژوهش معادل $0/487$ هست. چون این اندازه برآورد در محدوده اطمینان است، لذا باید گفت رابطه آگاهی سیاسی - اجتماعی با مشارکت سیاسی تأیید می‌شود. لازم به ذکر است برآورد نقطه‌ای به دست آمده $(0/487)$ بر مبنای معیار کوهن، حاکی از رابطه متوسط ولی رو به بالایی می‌باشد. پس در مجموع باید گفت آگاهی سیاسی - اجتماعی در سطح متوسط ولی رو به بالایی می‌تواند با مشارکت سیاسی رابطه داشته باشد.

منابع:

- ابراهیمی، قربانعلی و مجتبی صفاری بادی (۱۳۹۵) نقد و واکاوی پژوهش‌های مشارکت سیاسی با تأکید بر متغیر جامعه‌پذیری سیاسی، دهمین کنگره پیشگامان پیشرفت، صص ۴۰۲۲ - ۴۰۱۴
- احمدی، طاهره (۱۳۹۲) بررسی عوامل اجتماعی موثر در میزان مشارکت سیاسی دانشجویان؛ بررسی موردی: دانشجویان دانشگاه صنعتی شاهرود، پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه پیام نور استان تهران، مرکز پیام نور تهران، رشته علوم اجتماعی - جامعه‌شناسی
- اطهری، حسین و ابوالقاسم شهریار (۱۳۹۳) بررسی عوامل موثر بر مشارکت سیاسی زنان مطالعه موردی زنان شهر بوشهر، زن در توسعه و سیاست، دوره ۱۲، شماره ۲، صص ۲۸۶ - ۲۶۵
- اینگلهارت، رونالد (۱۳۷۳) تحول فرهنگی در جامعه پیشرفته صنعتی، ترجمه مریم وتر، تهران، انتشارات کویر
- باقری، معصومه، علی حسین حسین‌زاده و حسن شجاعی (۱۳۹۸) مدلسازی معادلات ساختاری در بررسی ارتباط تقدیرگرایی با مشارکت سیاسی زنان (مطالعه موردی: شهر اهواز)، ماهنامه آفاق علوم انسانی، شماره بیست و هشتم، صص ۱۱۸ - ۹۹
- باقر احمد آبادی، محمد رضا (۱۳۷۷) بررسی عوامل موثر بر مشارکت سیاسی جوانان: مورد مطالعه شهر شیراز، پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه شیراز، رشته جامعه‌شناسی
- باقری، مریم، جعفر هزارجریبی و رضا معصومی راد (۱۳۹۲) بررسی نقش سرمایه‌ی اجتماعی بر مشارکت سیاسی دانشجویان دانشگاه آزاد اسلامی واحد شوشتر، فصلنامه دانش انتظامی استان خوزستان، شماره ۴، صص ۳۴ - ۱۳
- باصری، احمد (۱۳۸۸) بررسی عوامل موثر بر آگاهی‌ها و مشارکت سیاسی - اجتماعی خانواده‌های نیروهای مسلح، فصلنامه فرهنگی - دفاعی زنان و خانواده، سال پنجم، شماره ۱۵، صص ۱۰۴ - ۷۹
- پایزان، محسن (۱۳۹۰) بررسی میزان تمایل به مشارکت سیاسی دانشجویان و عوامل موثر بر آن، فصلنامه سیاست، مجله دانشکده حقوق و علوم سیاسی، دوره ۴۱، شماره ۲، صص ۴۹ - ۳۳
- حیدری، محمد (۱۳۸۸) بررسی توزیع اجتماعی نگرش‌های سیاسی نوگرا در شهر یزد، پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه یزد، دانشکده علوم اجتماعی، گروه جامعه‌شناسی
- جعفری، مهرداد (۱۳۷۶) بررسی میزان مشارکت سیاسی دانشجویان و عوامل موثر بر آن؛ فردوسی مشهد، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه فردوسی مشهد، دانشکده ادبیات و علوم انسانی، رشته پژوهش علوم اجتماعی
- خدایان، مریم (۱۳۹۶) ارتباط هوش سیاسی و رفتار با عملکرد کارکنان روزنامه‌های ورزشی، پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه پیام نور مرکز کرج، رشته مدیریت ورزشی، گرایش مدیریت رسانه‌های ورزشی
- خیراندیش، مهدی و سلیمه لطیفی جلیسه (۱۳۹۶) مطالعه‌ای در زمینه فراتحلیل پژوهش‌های هوش فرهنگی در سازمان، فصلنامه مطالعات میان فرهنگی، سال دوازدهم، شماره ۳۱، صص ۶۵ - ۴۱
- دیانتی نیت، جواد (۱۳۸۲) بررسی عوامل اجتماعی موثر بر میزان مشارکت سیاسی دانشجویان دانشگاه تبریز، پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه تبریز، دانشکده علوم انسانی و اجتماعی، گروه علوم اجتماعی، گرایش جامعه‌شناسی
- راش، مایکل (۱۳۹۱) جامعه و سیاست؛ مقدمه‌ای بر جامعه‌شناسی سیاسی، ترجمه منوچهر صبوری، تهران، انتشارات سمت، چاپ دهم
- رهبر، مصطفی (۱۳۹۱) نقش ارتباطات میان فردی در مشارکت سیاسی؛ مطالعه موردی انتخابات نهمین دوره مجلس شورای اسلامی در تهران، پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه علامه طباطبائی، دانشکده علوم اجتماعی
- زرودی، محمد (۱۳۹۶) تأثیر هوش هیجانی بر عملکرد شغلی کارکنان از طریق رفتار سیاسی (مورد مطالعه شرکت گاز استان مازندران)، پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه آزاد واحد شاهرود، دانشکده علوم انسانی، گروه مدیریت، رشته مدیریت استراتژیک
- سخامهر، مینا و مجتبی صداقتی فرد (۱۳۹۴) سنجش آگاهی سیاسی دانشجویان و عوامل موثر بر آن با تأکید بر مشارکت سیاسی، کنفرانس بین‌المللی علوم انسانی، روانشناسی و علوم اجتماعی، ۲۱ آبان ۱۳۹۴، تهران، ایران، مرکز همایش‌های بین‌المللی صدا و سیما
- شجاعی، حسن، مهدی شجاعی، سید عبدالهادی دانشی، حسین کمالوند، تورج فرهادی و سارا سخاوت (۱۳۹۸) فراتحلیل رابطه اعتماد اجتماعی و سیاسی با مشارکت سیاسی، مجله مطالعات پژوهشی در علوم انسانی و علوم اجتماعی، شماره ۵۰، صص ۲۵ - ۱

- شجاعی، حسن و مهدی شجاعی (۱۳۹۸) فراتحلیل رابطه فرهنگ سیاسی با مشارکت سیاسی، مجله علمی پژوهش در علوم انسانی و مطالعات اجتماعی، سال پنجم، شماره ۱۶، صص ۱۰۲ - ۸۰
- شریعت، ارغوان، امیر قمرانی، احمد عابدی و طیبیه شریفی (۱۳۹۴) فراتحلیل اثربخشی زوج درمانی بر افزایش رصایت زناشویی (ایران ۹۱ - ۱۳۸۵)، مطالعات زن و خانواده، دوره ۳، شماره ۱، صص ۱۰۹ - ۹۳
- شیخ ذکریایی، وریا، امید محمدی، صلاح الدین کریمی و ایوب نافی (۱۳۹۵) بررسی عوامل موثر بر مشارکت سیاسی زنان شهرستان سمنان، زن در فرهنگ و هنر، دوره ۸، شماره ۴، صص ۵۸۸ - ۵۷۳
- شهرام‌نیا، سید امیر مسعود و صابر ملائی (۱۳۸۹) تحلیل تأثیر آگاهی سیاسی معلمان بر شرکت در انتخابات؛ مطالعه موردی معلمان نواحی (۱) و (۳) اصفهان، پژوهشنامه علوم سیاسی، سال ششم، شماره اول، صص ۱۶۶ - ۱۳۵
- شهرسبز، مجتبی؛ طیبیه قانع؛ خدیجه قانع و فاطمه کاملی (۱۳۹۵)، ارتباط هوش سیاسی با رفتار سیاسی دبیران تربیت بدنی استان فارس، نخستین کنفرانس ملی تربیت بدنی و علوم ورزشی، لارستان، دانشگاه آزاد اسلامی واحد لارستان، https://www.civilica.com/Paper-PTLAR01-PTLAR01_134.html
- شهر سبز، مجتبی (۱۳۹۴) ارتباط هوش سیاسی با رفتار سیاسی مدیران اداره کل ورزش و جوانان و مسئولین هیئت‌های ورزشی استان فارس، پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه پیام نور مرکز شهر ری، رشته مدیریت ورزشی، گروه تربیت بدنی
- صادقی فسائی، سهیلا و عاطفه خادمی (۱۳۹۵) فراتحلیل چهار دهه پژوهش در حوزه مشارکت زنان، مطالعات روانشناسی اجتماعی زنان، سال ۱۴، شماره ۲، صص ۶۲ - ۳۵
- عالی زاد، اسماعیل (۱۳۸۷) مشارکت سیاسی و تنوع رفتار رای دهندگان، فرهنگ اندیشه، سال هفتم، شماره ۲۶ و ۲۷، صص ۱۴۱ - ۱۱۹
- علمی، محمود (۱۳۸۷) جنسیت، آگاهی و مشارکت سیاسی دانشجویان، زن و مطالعات خانواده، سال اول، شماره اول، صص ۱۷۶ - ۱۵۳
- عینی، بهروز (۶۹۳۱) بررسی عوامل موثر بر مشارکت سیاسی دانشجویان دانشگاه‌های شهر کرمان، پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه شهید باهنر کرمان، دانشکده ادبیات و علوم انسانی، بخش علوم اجتماعی، رشته جامعه‌شناسی
- غفاری، غلامرضا و عادل ابراهیمی لویه (۱۳۸۹) جامعه‌شناسی تغییرات اجتماعی، تهران، انتشارات آگرا، لویه، چاپ هفتم
- کشاورز، لقمان، ابوالفضل فراهانی و مجتبی شهر سبز (۱۳۹۵) تحلیل رگرسیونی هوش سیاسی و رفتار سیاسی مدیران اداره کل ورزش و جوانان و هئیت‌های ورزشی استان فارس، مطالعات مدیریت رفتار سازمانی در ورزش، دوره سوم، شماره ۹، صص ۳۰ - ۲۳
- کفاشی، مجید، مهرداد نوابخش و فاطمه پاشازاده آذری (۱۳۸۹) بررسی تأثیر عوامل اجتماعی بر میزان مشارکت سیاسی دانشجویان دانشگاه آزاد اسلامی واحد رودهن در سال ۸۹ - ۱۳۸۸، فصلنامه پژوهش اجتماعی، سال سوم، شماره هفتم، صص ۹۷ - ۷۳
- قربانی زاده، وجه الله و سید طه حسن نانگیر (۱۳۹۳) راهنمای کاربردی فراتحلیل با نرم افزار CMS2، تهران، انتشارات جامعه‌شناسان
- مجدی نسب، محمد اسلام (۱۳۹۴) مشارکت سیاسی چگونگی و چرایی، تهران، انتشارات جامعه‌شناسان، چاپ اول
- مجلل چوب‌قلو، محمد علی، علی ابراهیمی و صمد قربانی چوب‌قلو (۱۳۹۲) بررسی رابطه میان هوش اخلاقی و مشارکت سیاسی؛ مطالعه موردی دانشگاه اصفهان، فصلنامه دانش سیاسی و بین‌المللی، سال دوم، شماره پنجم، صص ۴۲ - ۲۱
- مسعود نیا، حسین، نجات محمدی، گلمراد مرادی و عاطفه فروغی (۱۳۹۱) بررسی عوامل اجتماعی - روانشناختی موثر بر مشارکت سیاسی استادان دانشگاه مورد مطالعه؛ دانشگاه اصفهان، جامعه‌شناسی کاربردی، سال بیست و سوم، شماره پیاپی (۴۸)، شماره ۴، صص ۱۲۴ - ۱۰۳
- مظلوم خراسانی، محمد، محسن نوغانی و بی‌بی فاطمه کیش بافان (۱۳۹۰) بررسی میزان مشارکت اقتصادی - اجتماعی در تعاونی‌های مسکن مهر و عوامل موثر بر آن در شهر مشهد در سال ۸۹ - ۱۳۸۸، جامعه‌شناسی کاربردی، سال بیست و دوم، شماره پیاپی (۴۴)، شماره چهارم، صص ۱۵۲ - ۱۳۱
- موسوی خورشیدی، سید حمیدرضا (۱۳۸۷) بررسی رابطه بین سرمایه اجتماعی و مشارکت سیاسی شهروندان شهر قم، پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه پیام نور، دانشکده علوم انسانی، گروه علوم اجتماعی، رشته جامعه‌شناسی

- میر محمد تبار، سید احمد و محمد مظلوم خراسانی (۱۳۹۶) فراتحلیل تحقیقات انجام شده در حوزه مسائل اجتماعی ایران؛ با تأکید بر سوء مصرف مواد، مسائل اجتماعی ایران، سال هشتم، شماره ۱، صص ۱۶۵-۱۴۵
- نشاط، محمدرضا (۱۳۸۹) مطالعه و بررسی عوامل تأثیرگذار بر مشارکت سیاسی (شرکت در انتخابات) دبیران و معلمان آموزش و پرورش ناحیه یک شهر ری، پایان نامه کارشناسی ارشد، مرکز پیام نور تهران، دانشکده علوم انسانی، مرکز پیام نور تهران
- نیازی، محسن، اسما عسگری کویری، احسان الماسی بیدگلی، میلاد نوروزی و الناز نورانی (۱۳۹۶) فراتحلیل مطالعات و تحقیقات درباره عوامل مرتبط با طلاق در ایران برای دوره ۱۳۹۶ - ۱۳۸۶، مطالعات اجتماعی - روانشناختی زنان، سال ۱۵، شماره ۴، صص ۲۰۲ - ۱۷۷
- یحیی زاده، حسین و محبوبه حامد (۱۳۹۴) مسایل فرزندان طلاق در ایران و مداخلات مربوطه: فراتحلیل مقالات موجود، مطالعات زن و خانواده، دوره ۳، شماره ۲، صص ۱۲۰ - ۹۱
- هاشمی، سید ضیاء و مجید فولادیان، زینب فاطمی امین، (۱۳۸۸) بررسی عوامل اجتماعی و روانی موثر بر مشارکت سیاسی مردم شهر تهران، پژوهشنامه علوم سیاسی، سال پنجم، شماره اول، صص ۲۲۶ - ۱۹۹